

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta

Bakalářská práce

2009

Jiřina Bartošová

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky a psychologie

Využití antropologické biotypologie v praktickém vyučování

Bakalářská práce

Autor: Jiřina Bartošová
Studijní program: B 7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Učitelství praktického vyučování
Vedoucí práce: Mgr. Radka Skorunková, Ph.D.
Konzultant: prof., M.D., Tř.D., PhDr. Ján Šramo, Ph.D.
Oponent: PhDr. Pavel Vacek, Ph.D.

Hradec Králové
2009

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta

Zadání bakalářské práce

Autor: Jiřina Bartošová

Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Učitelství praktického vyučování

Název závěrečné práce: **Využití antropologické biotypologie v praktickém vyučování**

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Práce se zabývá využitím antropologické biotypologie v praktickém vyučování. Teoretická část popisuje antropologickou biotypologii, historii, metody a možnosti praktického využití této vědy v práci učitele s žákem. Praktická část navrhuje konkrétní postupy antropologické biotypologie ve vyučování.

Garantující pracoviště: katedra pedagogiky a psychologie

Vedoucí práce: Mgr. Radka Skorunková, Ph.D.

Konzultant: prof., M.D., Tp.D., PhDr. Ján Šramo, Ph.D.

Oponent: PhDr. Pavel Vacek, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 9. 1. 2007

Datum odevzdání závěrečné práce: 29. 4. 2009

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci „*Využití antropologické biotypologie v praktickém vyučování*“ vypracovala zcela samostatně, pod vedením vedoucí práce Mgr. Radky Skorunkové, Ph.D., a konzultanta prof., M.D., Tp.D., PhDr. Jána Šrama, Ph.D., uvedla jsem všechny použité odborné i literární zdroje a dodržovala zásady vědecké etiky.

V Hradci Králové dne 29. dubna 2009

.....

Poděkování

Veliké poděkování si zaslouží Mgr. Radka Skorunková, Ph.D., za to, že se nebála přijmout odborné vedení mé bakalářské práce, a po celou dobu naší spolupráce mi byla vstřícným a přínosným školitelem.

Upřímné poděkování patří prof. M.D., Tp.D., PhDr. Jánů Šramovi, Ph.D., mému váženému konzultantovi za předávání poznání antropologické biotypologie.

Anotace

BARTOŠOVÁ, Jiřina. *Využití antropologické biotypologie v praktickém vyučování*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2009, 51 s. Bakalářská práce.

Předkládaná bakalářská práce obsahuje seznámení s možností zlepšení individuální práce učitele s žákem za pomoci využití antropologické biotypologie. Orientace je zaměřena na hledání příčin problémů v širším společenském, historickém a dobovém kontextu. Základní informace a řešení zvolené problematiky práce a návrhy jsou popsány v teoretické a praktické části. Teoretická část popisuje vymezení vědy antropologické biotypologie, její metody, historii a možnosti praktického využití. Faktograficky je vysvětlena a popsána typologie, která využívá způsob přírodních zákonitostí. Z dějin a historie jsou uvedeny některé konkrétní osobnosti, o kterých se v písemných zdrojích v této souvislosti píše a hovoří. Praktická část navrhuje konkrétní postupy antropologické biotypologie ve vyučování.

Klíčová slova: antropologická biotypologie, povaha, individuální přístup, žák, učitel.

Annotation

BARTOŠOVÁ, Jiřina. *The usage of anthropological biotypology in practical teaching*. Hradec Králové: Pedagogical Faculty, University of Hradec Králové, 2008, 51 pp. Bachelor Degree Thesis.

Submitted Bachelor Degree Thesis contains opportunity of improvement individually work between teacher and his students with the help of anthropological biotypology. Orientation is aiming at searching for problem causes of wider social, historical and contemporary context. Basic informations and dilemma solutions of the Bachelor Degree Thesis are described in theoretical and practical part. Theoretical part describes anthropological biotypology determination, its methods, history and possibilities of practical usage. Typology, which makes use of natural patterns, is factual explained and described in this Bachelor Degree Thesis. Some particular personages, which are in this context written about in literal sources, are mentioned in part with historical fractions. Practical part suggests concrete teaching procedures using anthropological biotypology.

Keywords: anthropological biotypology, character, individual approach, student, teacher.

Úvod	8
I. Teoretická část	
1. Vymezení a popis antropologické biotypologie.....	10
2. Metoda antropologické biotypologie	13
3. Existence zákonitostí v přírodě.....	17
4. Historický exkurz	20
5. Možnosti využití antropologické biotypologie při práci učitele.....	28
II. Praktická část	
1. Kazuistika.....	35
2. Kazuistika.....	42
3. Kazuistika.....	44
Závěr.....	45
Použité zdroje a literatura.....	47
Seznam příloh.....	51

ÚVOD

V této práci používám opakovaně dlouhodobý název antropologická biotypologie (zkráceně typologie). Je to z důvodu, aby bylo naprosto jasné, že se zabývám vědou o typologii člověka, která se zabývá lidskou povahou a zdravím. Touto prací mám snahu ukázat cestu, kterou je možné se dát v práci učitele se žákem. Moje zralé rozhodnutí představit poznání antropologické biotypologie je reakcí na současný celosvětový zájem uvědomělé společnosti o zlepšení systému ve školství, ve snaze vylepšit, zkvalitňovat a zefektivnit práci učitele s každým žákem, ku prospěchu obou zúčastněných stran. S využíváním této vědecké metody mám letité osobní zkušenosti každodenní praxí ověřené a vím o stovkách dalších lidí, kteří si s ní pomohli.

V práci záměrně nepoužiji žádné citace z obhájených vysokoškolských prací od českých autorů zabývajících se tématem využití antropologické biotypologie v nejrůznějších lidských oblastech. Číním tak ze dvou důvodů. Za prvé mi nepřísluší hodnotit jejich obhájené práce a publikační činnost o typologii člověka. Za druhé nejsou odborníky v typologii antropologické biotypologie, neboť stejně jako já se věnují studiu typologie na didaktických akcích pod profesionálním vedením a supervizí typologa prof. M.D., Tp.D., PhDr. Jána Šrama, Ph.D.

Konkrétní údaje do této práce jsem čerpala v průběhu několika let při sebevzdělávání, na didaktických akcích, přednáškách, seminářích, lekcích a cvičeních pořádaných Typologickou poradnou v Bratislavě. Prof. Ján Šramo, odborný konzultant mé bakalářské práce mi poskytl výukové typologické obrazy se znaky povahových vlastností (jeho rukou kreslené) a ty s jeho svolením použiji dle vlastního uvážení.

V teoretické části stručně popíši historii, metody a možnosti praktického využití této vědy při práci učitele s žákem. První kapitolu začnu vymezením a popisem antropologické biotypologie, jejímž předmětem je člověk, jakéhokoliv věku v průběhu života a za jakýchkoliv okolností. Představím typologii, která: 1) zjišťuje a zkoumá znaky, vlastnosti povahy a zdraví člověka, 2) diagnostikuje povahové vlastnosti, psychické a chorobné stavy organismu člověka, 3) stanovuje a vymezuje způsoby využití povahových vlastností, psychického a chorobného stavu organismu, jejich úpravou a léčbou. Dále uvedu definici oboru, zmíním její disciplíny - hraniční, teoretickou, aplikovanou a význam oboru. V závěru kapitoly vymezím její širší a užší pojetí.

Ve druhé kapitole zmíním metodologii a metodu devíti základních diagnostických kroků hodnocení zdraví a povahy člověka, kterou používá profesionální odborník typologie. Pro třetí kapitolu volím název *Existence zákonitostí v přírodě*. Tato kapitola má své logické opodstatnění a uvedu v ní dosti zajímavé příklady, že každá vlastnost v přírodě se musí projevit, odpovídajícím znakem a tvarem. Citace o přírodních zákonitostech vybírám z oblasti medicíny a výtvarného umění.

Historický exkurz ve čtvrté kapitole připomene několik osobností lékařů, kteří měli snahu různým způsobem dosáhnout k použitelným výsledkům hodnocení lidské povahy a sami si výsledky svého bádání ověřovali. Hlubší pohled na historický exkurz bude pro motivovaného čtenáře Příloha H s názvem *Střípky ze životopisu Tadeáše Hájka z Hájku*, její zařazení je projevem mé úcty a obdivu k všestrannosti a pracovitosti tohoto českého učenice z 16. století. Navazující na historický exkurz, má být Příloha F s názvem *Napsali o frenologii*, jejímž cílem bylo upozornit na širší souvislosti, které tuto disciplínu antropologické biotypologie provázejí od jejího „vzniku“ do současné doby. Příloha G má název *Československá společnost biotypologická*, její obsah by měl být další „malý střípek“ (na který mě upozornil prof. Ján Šramo), potřebný pro sestavení pomyslné mozaiky historického obrazu antropologické biotypologie. Dohledané, získané a mnou sestavené údaje o Československé společnosti biotypologické, zařazují, do této práce z důvodu, že z různých oborů o ně byl projevem zájem a v případě potřeby mohou být využity k dalšímu zajímavému bádání v archivních zdrojích.

V páté kapitole nazvané *Možnosti využití antropologické biotypologie v práci učitele se žákem*, připomenu všeobecně známé chyby při pozorování, percepční stereotypy, úskalí při zkoušení, hodnocení a didaktických testech. V didaktickém vyústění bude předložen návrh řešení, který může učiteli při znalosti typologie povahy pomoci vhodně podpořit vyhodnocení povahy a schopnosti žáků.

Praktická část se skládá ze tří vybraných kazuistik ve školní praxi. Cílem je poskytnout příklady alespoň pěti typologických znaků, které mohou napomoci učiteli poznat žáka a odhadnout jeho reakci nebo jeho specifické potřeby v konkrétních pedagogických situacích. Použité výukové typologické listy jsou: Příloha A - *Obrazový příklad žáka s rychlým procesem vědomého procesu myšlení*. Příloha B - *Obrazový příklad žáka s pomalým procesem vědomého procesu myšlení*. Příloha C - *Obrazový příklad žáka s lépe komponovanou povahou*. Příloha D - *Obrazový příklad žáka s nadměrnou hrdostí a odstupem*, Příloha E - *Obrazový příklad žáka nesamostatného*.

I. Teoretická část

1. Vymezení a popis antropologické biotypologie
2. Metoda antropologické biotypologie
3. Existence zákonitostí v přírodě
4. Historický exkurz
5. Možnosti využití antropologické biotypologie v práci učitele

1. Vymezení a popis a antropologické biotypologie¹

„Věda se definuje jako soustavné studium souboru faktů (jevů) majících vztah k problému, které se analyzují empirickou metodou ve snaze dosáhnout zobecnění. Každý obor, který si zasluhuje být nazýván vědou, musí vykazovat tři základní atributy“ musí se zabývat objektivními fakty, empirismem a abstraktní teorií.“²

Následující teoretické poznatky týkající se vymezení a popisu antropologické biotypologie byly zaznamenány na didaktických akcích, které jsou každoročně pořádány Typologickou poradnou v Bratislavě. **Typologická poradňa** (jedná se o oficiální název) je odborná poradna poskytující všechny psychologické a zdravotnické služby s celosvětovou působností, mající licenci se soudní registrací ve všech civilizovaných krajinách.

Popis - antropologická biotypologie zjišťuje a zkoumá znaky, vlastnosti povahy a zdraví člověka. Diagnostikuje povahové vlastnosti, psychické a chorobné stavy organismu člověka. Stanovuje a vymezuje způsoby využití povahových vlastností, psychického a chorobného stavu organismu, jejich úpravu a léčbu.

Definice oboru - antropologická biotypologie je objektivní kriterická věda zabývající se povahou a zdravím člověka. Tyto aspekty vyhodnocuje pomocí souvislostí mezi znaky a vlastnostmi.

Předmětem antropologické biotypologie je člověk, jakéhokoliv věku v průběhu života a za jakýchkoliv okolností.

---

¹ ŠRAMO, J. *Rozšiřovací typologický kurz*. Bratislava: Typologická poradňa, r. 1994.

² POSPÍŠIL, L. *Antropologie a věda*. Olomouc: rektorát Univerzity Palackého v Olomouci., 1992. s. 7.

Disciplína antropologické biotypologie **nevytváří, ale hodnotí** obecné zákonitosti a teorii změn v osobnosti člověka a jeho zdravotního stavu, ke kterým dochází v průběhu života. Vše na základě poznání, že podle znaků se dá zjistit nejen povaha člověka, ale i jeho současný psychický či fyzický stav, nemoc, kterou překonal, nebo kterou momentálně trpí.

- **Hraniční disciplína** antropologické biotypologie je pedagogika, psychologie a medicína.
- **Teoretická disciplína** antropologické biotypologie je vysvětlení a poučení objektivními fakty, neboť vše má člověk rozvážit, rozhodnout, posoudit pouze rozumem (intelektem), a nedopustit žádné city, pocity, dojmy, neboť těmito nelze náležitě a správně hodnotit.
- **Aplikovaná disciplína** antropologické biotypologie je výzkum, diagnostika a léčba.

Z více než 30 disciplín antropologické biotypologie následuje příklad několika nejznámějších. V příloze F pod názvem: *Napsali o frenologii*, jsou zpracovány širší okolnosti z historie předmětné disciplíny.

„Antropologická biotypologie nepreferuje žádnou ze svých disciplín. Všechny disciplíny antropologické biotypologie poskytují možnosti náležitého kontrolního ověření. V praktickém životě si to může ověřit a zjistit dokonce každý laik tím způsobem, že se může zapojit do pátrání, zkoumání, průzkumu (explorace) s cílem vědeckou metodou ověřovat, získávat výsledné výstupy a výsledky.

- *Antropometrie - vědecká metoda měření lidského těla a jeho různých částí (její největší výhodou je standardizace používaných bodů, rozměrů a nástrojů).*
- *Bazilogie - nauka o chůzi.*
- *Daktyloskopie - nauka o dermatoglyfických znacích na dlaních a chodidlech.*
- *Frenologie – vědecká metoda zjišťování povahy podle tvaru lebky.*
- *Fyziognomika- disciplína zjišťující povahové vlastnosti podle tvarů těla, zejména obličeje.*
- *Grafologie - posuzování povahy podle písma.*
- *Chirognomie - nauka o vývoji tvarů ruky.*
- *Chirologie - nauka o tvarech ruky“.³*

---

³ ŠRAMO, J. *Rozšiřovací typologický kurz*. Bratislava: Typologická poradňa, r. 1994.

- „*Irisgrafie - diagnostika zdraví podle znaků na očích.*
- *Kineziologie - nauka o pohybovém aparátu lidského těla.*
- *Metoskopie - (metoposkopie) posuzování povahy podle vrásek na čele.*
- *Morfologie - nauka o tvarových vlastnostech.*
- *Patologie - disciplína zabývající se chorobnými jevy a pochody v organismu.*
- *Pedignomie - posuzování povahy a zdravotního stavu z tvarů chodidla.*
- *Pedologie - posuzování vlastností podle chůze (výraz má i jiné významy).*
- *Pedomantie - nauka o vrozených dispozicích na choroby.*
- *Pupilometrie - posuzování psychického stavu podle změn velikosti, tvaru a barvy zřítelnice.*
- *Somatologie - nauka o složení a funkcích lidského těla.*
- *Somatoskopie - nauka porovnávající vývoj, velikost nebo absenci vnějších znaků lidského těla“⁴.*

Význam oboru antropologické biotypologie. Na základě objektivně kriterických informací získaných pozorováním a vyhodnocováním znaků projevujících vlastnosti, lze získat absolutně přesné, validní údaje, které pomohou řešit stavy povahy, zdraví, nemoci společenských aktivit, sociálních kontaktů ve všech oblastech lidských zájmů a činností.⁵

Vymezení širšího pojetí antropologické biotypologie. Zjišťuje, zkoumá a vyhodnocuje záležitosti ve všech oblastech lidského života. **Vymezení užšího pojetí antropologické biotypologie.** (1) Diagnostikuje všechny záležitosti lidské povahy. (2) Stanovuje způsoby potřebných úprav např. i léčbu.

Metodologie antropologické biotypologie. Věda antropologické biotypologie je zásadně metodologická, (z důvodu, že je objektivně kriterická je zásadně metodologická). Antropologická biotypologie je věda objektivně kriterická, což znamená, že vychází z objektivních kritérií, tudíž nepoužívá při hodnocení vlastností psychických i zdravotních, žádné dojmy, pocity ani představy, ale používá pouze fakta.⁶

⁴ ŠRAMO, J. *Rozšiřovací typologický kurz*. Bratislava: Typologická poradňa, r. 1994.

⁵ ŠRAMO, J. *Rozšiřovací typologický kurz*. Bratislava: Typologická poradňa, r. 1994.

⁶ ŠRAMO, J. *Rozšiřovací typologický kurz*. Bratislava: Typologická poradňa, r. 1994.

2. Metoda antropologické biotypologie⁷

Metoda antropologické biotypologie je způsob faktografického vyhodnocení znaků prezentujících povahové vlastnosti a zdraví člověka. Každá vlastnost v přírodě musí být prezentovaná určitými znaky a skutečně je na základě poznání znaky prezentovaná. Při zjišťování povahových vlastností člověka není typolog odkázán na pozorování výkonu povahy typovaného, to znamená, že nepotřebuje pozorovat jeho přímou prezentaci nebo spolupráci. Při zjišťování a hodnocení míry zastoupení povahových vlastností se pracuje se znaky statickými a dynamickými. Statickými znaky jsou znaky celkové stavby těla, hlavy, obličeje a jeho částí. Výhodou je, že většina ze statických znaků je velice dobře viditelných.

*„Úplně se lze spolehnout jen na statické znaky, které podstatně ovlivňují také výkon vlastností prezentovaných dynamickými“.*⁸

*„Podoba je prezentovaná především statickými znaky, které jsou nejspolehlivější k poznání povahy. Statickými je nazýváme proto, že k jejich změně může docházet jen pomalu, dlouhodobě, pod intenzivnějším a dlouhotrvajícím tlakem okolností všech přírodních jevů i vlastní vůle a snahy a práce na úpravě povahy“.*⁹

*„Reakce jsou prezentovány dynamickými znaky mající určitou vypovídající hodnotu. Musíme je však posuzovat s určitou tolerancí, protože jsou velmi podléhající všem vlivům a lehko se dají kopírovat a nacvičit. V takovém případě vyvolávají klamný dojem, takže se nemůžeme na ně plně spolehnout“.*¹⁰

Podle prof. Jána Šrama se pozorováním diagnostikuje zastoupení jednotlivých povahových vlastností na základě vnějších znaků, u kterých se rozlišuje **13 atributů**. „(1) velikost, (2) tvar, (3) šířka, (4) hloubka, (5) délka, (6) úhel, (7) směr, (8) ostrost, (9) oblost, (10) jemnost, (11) drsnost, (12) barva a (13) tvrdost. **Chce-li, člověk správně typovat (diagnostikovat) musí se brát do úvahy všechny znaky, co jsou k dispozici a ze znaků si musí vytvořit ucelený obraz**“.¹¹

⁷ ŠRAMO, J. *Rozšiřovací typologický kurz*. Bratislava: Typologická poradňa, r. 1994.

⁸ ŠRAMO, J. *Právna sila typológie*, Praha: Trestní právo, 2006. s. 14.

⁹ ŠRAMO, J. *Právna sila typológie*, Praha: Trestní právo, 2006. s. 14.

¹⁰ ŠRAMO, J. *Právna sila typológie*, Praha: Trestní právo, 2006. s. 14.

¹¹ ŠRAMO, J. *Rozšiřovací typologický kurz*. Bratislava: Typologická poradňa, r. 1994.

Profesionální odborník typolog při komplexním hodnocení zdraví a poznání povahy člověka pracuje s metodou devíti základních diagnostických kroků. Výkon metody diagnostiky devíti kroků při komplexním hodnocení zdraví a povahy člověka, zvládne pouze skutečný profesionální odborník na typologii.

V práci učitele se nestává, že by potřeboval zhodnotit úplně komplexně povahu svého žáka.¹²

Následuje **stručný popis typologické diagnostiky při komplexním hodnocení zdraví a poznání povahy člověka:**¹³

APERTACE - první krok diagnostiky.

Stanovení základního povahového typu podle celkového zjevu těla a jednotlivých částí. Bere se do úvahy:

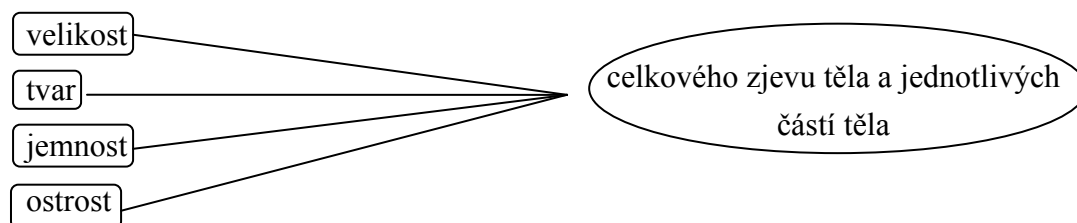

Schéma č. 1.

EXPLORACE - druhý krok diagnostiky.

Zjišťování znaků povahových vlastností vyskytujících se na všech částech těla.

REKOGNICE - třetí krok diagnostiky.

Prozkoumání povahových vlastností na základě vícekrát se vyskytujících znaků pro stejnou vlastnost. To má takový význam, že i když všechny znaky ukazují míru zastoupení, tak další znaky mají ještě následující význam:

- stav těchto vlastností - inklinaci tj. jak jsou nasměřované,
- jak spolupracují s jinými vlastnostmi,
- jak jsou ovlivňované jinými vlastnostmi atd.

¹² Reprodukované myšlenky pana prof. Jána Šrama.

¹³ ŠRAMO, J. *Rozšiřovací typologický kurz*. Bratislava: Typologická poradňa, r. 1994.

SELEKCE - čtvrtý krok diagnostiky.

Výběr znaků a vlastností, natolik se projevující, že se dostatečně uplatňují v povaze a ovlivňují i ostatní povahové vlastnosti, které budou použité do tohoto portréту diagnostiky.

AESTIMACE - pátý krok diagnostiky.

Posouzení vzájemného vlivu vyskytujících se vlastností lidské povahy.

KOMPARACE - šestý krok diagnostiky.

Přirovnání a porovnání příbuzných znaků za účelem objektivizace stanovení vlastností a též přirovnání a porovnání vzájemného zastoupení vyskytujících se vlastností.

DESKRIBERACE - sedmý krok diagnostiky.

Stanovení a vymezení zastoupených vlastností projevujících se do konečného modelu projevu jednotlivých vlastností.

KONJUGERACE - osmý krok diagnostiky.

Sloučení blízkých, příbuzných či jedním směrem nebo porovnatelným způsobem a projevem vlastností.

DEFINICE - devátý krok diagnostiky.

Určení celkového stavu vlastností v ucelený typologický portrét, na základě všech předcházejících operací.¹⁴

Na didaktických akcích pořádaných Typologickou poradnou Bratislava jsou zdůrazňovány zásady pro práci s antropologickou biotypologií, ze kterých několik základních vybírám a reprodukuji.

Naučit se poznatky typologie, vyžaduje aktivně se chtít učit do hloubky, což lze nazvat tvrdou prací, protože antropologická biotypologie poskytuje mohutnou rozsáhlou informaci.

---

¹⁴ ŠRAMO, J. *Rozšiřovací typologický kurz*. Bratislava: Typologická poradňa, r. 1994.

V antropologické biotypologii se eviduje veliké množství povahových vlastností a každá z nich je znázorněna mnoha znaky, které se nacházejí na různých místech těla. Poskytuje to výhodu, že si můžeme vlastnost vícerymi znaky ověřit. I v případě typování u člověka platí, že čím více je určitý znak zastoupen, tím více se projevuje vlastnost v lidské povaze.

Povaha člověka je daleko složitější, než aby bylo možné ji zjistit zjednodušeným způsobem. Pro zjištění povahy je důležité poznat zastoupení všech povahových vlastností, jejich vliv a vzájemný poměr. Všechny tyto zmiňované okolnosti dávají celkový obraz o lidské povaze. Na rozdíl od psychologie, která používá jiné psychodiagnostické metody.

Zájemci o typologii se musí delší čas a postupně učit látku na úrovni výkladu jako ze základní školy, dále na úrovni výkladu ze střední školy, než bude zvládnán na úrovni vysoké školy. Nejprve se poskytují stručné základní informace a postupně se informace přidávají. Stejný postup je například při probírání učiva v matematice.

Při začáteční výuce antropologické biotypologie se hodnotí konkrétní samotný znak. Typovat se učí posluchač pod supervizí při cvičení. Jedná se o rozvedení všech kroků, které jsou k tomu potřebné. Potom je nutné vše posoudit v souvislosti v celé konstituci. Teprve, když už toto člověk ovládá, nemusí hodnocení tzv. rozkouskovat, jelikož se podívá najednou typologickými kroky hodnocení a má celý výsledek hotový.

Na ověřování vědeckosti antropologické biotypologie se může podílet každý člověk. Nejlepší je osobní zkušenost, při které si lze ověřit zjistitelnost na základě náležitého pozorování a diagnostikování. Důležité je správně vědět, co máme skutečně pozorovat a musíme znát s naprostou přesností způsob, zodpovídající tvar a znak.¹⁵

---

¹⁵ Reprodukované myšlenky pana prof. Jána Šrama.

3. Existence zákonitostí v přírodě

Příroda má zákonitosti navenek se projevující na všech součástech přírody:

- odpovídajícím tvarem a způsobem,
- informují o každém svém stavu a vlastnosti v přírodě,
- každá vlastnost v přírodě se musí projevit odpovídajícím znakem,
- přírodní znaky dávají najevo vlastnosti v přírodě,
- přírodní zákonitosti se vztahují také na člověka, protože je součástí a produktem přírody.

*„Člověk je nejvyšší produkt pozemské přírody. Člověk je nejsložitější a nejjemnější systém. Aby však mohl mít radost z pokladů přírody, musí být zdravý, silný a moudrý“.*¹⁶
Tyto hluboce pravdivé myšlenky vyslovil I. P. Pavlov, celosvětově významný vědec, označován také jako „*princes physiologorum mundi*“ největší fyziolog světa.

V dávných dobách byl člověk více spjatý s přírodou a lidé žili ve velice nelehkých životních podmínkách. Okolo sebe museli vyhodnocovat ostatní přírodní produkty v každé své činnosti. Zjistili a běžně si mohli ověřovat, že příroda informuje o každém svém stavu, vlastnosti a čím více je určitý znak zastoupen, tím více se vlastnost projevuje.

*„Lidé například zjistili, že masožraví, draví savci, mají přední zuby silnější než zadní proto, aby mohli účinně trhat a prohryznout maso své oběti. U býložravců, že jsou zadní zuby více ploché a pevnější, což jim umožňuje potravu dobře přežvýkat. Všichni draví ptáci mají charakteristicky vyvinuté zobáky, které jsou silné a ohnuté. Člověk pochopil, že masožravec nemá silné tesáky proto, aby mohl být dravcem, nýbrž proto, že je dravcem, má je takto vyvinuté. V takových příkladech i složitějších lze pokračovat“.*¹⁷

Člověk je příroda a příroda je člověk. Žádný člověk se nemá cítit uražený nebo dotčený, že je takto hodnocen a zařazován. Stále mnoho lidí se v současné době povyšuje nad přírodou, ale k tomu již docházelo také v minulosti. Příklad „*příroda a člověk*“ jsme zvyklí uvádět jednak v běžné, ale také v odborné dikci. Ve skutečnosti tomu tak není a doslovně se jedná o naprostý nesmysl.¹⁸

¹⁶ BROZMAN, B. *O životě a diele I. P. Pavlova*, Martin: Osveta, 1953. s. 11.

¹⁷ ŠRAMO, J. *Rozšiřovací typologický kurz*. Bratislava: Typologická poradňa, r. 1994.

¹⁸ Reprodukované myšlenky pana prof. Jána Šrama.

Každá vlastnost u člověka se projeví zodpovídajícím tvarem. V antropologické biotypologii tyto tvary nazýváme **znaky**, kdekoliv na lidském organismu se vyskytují. **Celé tělo člověka je znaky doslovně pokryté.** Od nejmenších, například **skvrny** v duhovce oka nedosahují ani milimetr, až po několik desítek centimetrů velkých, jako je například **tvar** lýtek, stehen, záda, ramen atd. Nejvíce znaků se vyskytuje na lebce a obličeji. Druhým místem s nejhustějším výskytem znaků je ruka od konečků prstů po zápěstí.¹⁹

V roce 1982 vydává akademik Prokop Málek knihu *Sondy pod povrch lékařské vědy*, v níž upozorňuje, že obrazy, které dokonale vystihují onemocnění, lze využívat pro didaktické účely a osvětu.

*„Petr Paul Rubens namaloval obraz Opilý Silén. Jak je známo z mytologie, Silén byl vychovatelem a průvodcem boha vína a vinařství Dionýsa. Byl znázorňován jako stařík vždy veselý a prostomyslný. A hlavně vždy podroušený. Rubens mistrovsky vystihl následky této jeho slabosti pro celý jeho vzhled. Obraz je dokonalým portrétem chronického alkoholika se všemi typickými znaky cirhózy jaterní po alkoholickém abúzu. Každý medik by se mohl podle tohoto obrazu učit, jak udělat diagnózu jaterní insuficience: jemná kůže bez ochlupení, ochlupení pohlaví feminního typu, vyčnívající pupek a žíly kolem něho rozšířené, ve tvaru caput medusae. Mimochodem, bylo to v době baroka, a tak se Rubens s tímto syndromem asi často setkával a neměl obtíže při vyhledávání vhodného modelu“.*²⁰

V souvislosti se zdravotními kazuistikami si nepochybně každý uvědomí, že fyzická a psychická stránka člověka je vzájemně propojená a proto se musí zákonitě vzájemně ovlivňovat.

*„Určitou raritou ve znázornění konkrétní nemoci je autoportrét holandského malíře **Dicka Keta** (1902-1940). Tento malíř trpěl vrozenou srdeční vadou. Sám na sobě malířsky vyjádřil syndromy svého onemocnění. Mistrovsky znázornil charakteristické cyanotické zbarvení kůže, paličkovité prsty s modrofialovými nehty. Protože své autoportréty v určitých časových odstupech opákoval, můžeme na této sérii pozorovat, jak nemoc pokračovala“.*²¹

¹⁹ Reprodukované myšlenky pana prof. Jána Šrama.

²⁰ MÁLEK, P. *Sondy pod povrch lékařské vědy*. Praha: Avicenum., 1983. s. 354-355.

²¹ MÁLEK, P. *Sondy pod povrch lékařské vědy*. Praha: Avicenum., 1983. s. 355.

Mnohdy zobrazení určitých znaků nemocí a syndromů předešlo jejich vědecký popis. Stačí se typologicky pozorně podívat na znaky dokonalého zobrazení člověka a ověřit si, že příroda vždy informovala o každém svém stavu, o každé vlastnosti zcela zjistitelným a ověřitelným způsobem.

*„Zvětšený nos s hrbolatým povrchem tmavě červeně až fialově zbarvený nenechává nikoho z lékařů na pochybách, že na portrétu patricije Ulricha Röhlinga jde o rhinophyma. Malíř **Mathias Krodel** jun. onemocnění tak vystihl, že by obraz mohl být zařazen do moderního dermatologického atlasu“.*²²

Málek zmiňuje také znaky složitějších syndromů, které mistři malíři na svých obrazech dokonale zaznamenali. *„Např. **Albrech Dürer**, nazývaný „Leonardo da Vinci severu“, ve svém obraze dětské hlavy výstižně znázornil hydrocefalické změny“.*²³

Na známém obraze hlava muže s bradavicemi, jejímž autorem je malíř **J. de Ribera** (1588-1656) Málek popisuje rozdílnost hodnocení znaků z neznalosti (pocity a dojmy) a mezi náležitým poznáním zobrazených znaků. *„Kresba vypadá groteskně ošklivě. Muž má pod bradou nepravidelný útvar s černými uzly většími i menšími a současně i v jeho obličejí jsou patrné bradavičné útvary. Znalci umění pokládají tuto kresbu za ohyzdnou, ale výtečnou karikaturu. Až si ji prohlédl dr. Gans. Na první pohled mohl udělat diagnózu. Neurofibromatosis, neboli Morbus Recklinghausen. Je nazvaná podle autora, který ji přesně popsal v roce 1882“.*²⁴

Na několika příkladech jsme si ukázali, že příroda má zákonitosti navenek se projevující odpovídajícím tvarem a způsobem, které má schopnost člověk svým rozumem (intelektem) na základě určitého poznání náležitě vyhodnotit a posoudit.

*„Problémem je, že se lékařské poznání vyvíjí jak z vlastních poznávacích zdrojů, tak v interakci se společností. Například se stává, že některé příznaky považované za patologické se v průběhu doby za patologické přestanou považovat a naopak. Někdy jsou k tomu vědecké důvody, jindy jde o výsledek kulturní změny. V tomto ohledu se často uvádí, jak v roce 1973 Americká psychiatrická společnost úředním rozhodnutím, které je výsledkem hlasování, nikoli na základě vědeckého výzkumu, vyřadila ze seznamu chorob homosexualitu. V téže roce byla snížena hranice duševní zpozdilosti neboli mentální retardace z **IQ 85** (intelligenční kvocient 85 bodů, průměrná inteligence obnáší 100 bodů) na **IQ 70**, čímž se škrtem pera „uzdravilo“ nebo stalo normálních 14% populace mentálně retardovaných lidí“.*²⁵

²² MÁLEK, P. *Sondy pod povrch lékařské vědy*. Praha: Avicenum., 1983. s. 37.

²³ MÁLEK, P. *Sondy pod povrch lékařské vědy*. Praha: Avicenum., 1983. s. 354.

²⁴ MÁLEK, P. *Sondy pod povrch lékařské vědy*. Praha: Avicenum., 1983. s. 356.

²⁵ KOUKOLÍK, F.; DRTILOVÁ, J. *Život s deprivanty I*. Praha: Galén, 2001, s. 142.

4. Historický exkurz

Antropologická biotypologie zkráceně typologie je jednou z nejstarších empirických věd, která nevznikla ke konkrétnímu datu. Z tohoto důvodu nezná svého zakladatele. Své kořeny má v nejstarších kulturách, tehdy byl každý člověk více spjatý s přírodou a musel využívat systémovost znaků potřebného k přežití v nelehkých životních podmínkách či situacích. Každodenní praxí si lidé ověřili, že znaky dávající najevo vlastnosti jsou fakticky na všech součástech přírody, což se samozřejmě vztahuje i na člověka jako součást přírody. U člověka povahové vlastnosti a jejich znaky vždy existovaly, pouze vnější prostředí a okolnosti života, se kterými je člověk formován, jsou pokaždé odlišné.²⁶

Antropologická biotypologie je věda interdisciplinární a souvisí především s medicínou, psychologií a pedagogikou. V historii se s ní setkáváme pod různými názvy jako např.: fyziognomie, charakterologie, organologie, frenologie, konstituční typologie, konstituční biologie, biotypologie, fyzická antropologie, psychosomatická typologie a další. Všichni ti, kdo se o typologii zajímali, byli převážně zájemci z řad lékařů, kteří náhodou narazili na nějaké poznatky, a zaujalo je to natolik, že je chtěli nějak uplatnit v životě. Mnozí z nich začali zkoumat souvislosti projevující se znaky.²⁷

O tom, jak v dávnověku si člověk všímal tvarů a znaků u lidí (i zvířat), se nám alespoň dochovalo svědectví v podobě fresek, kreseb, maleb, soch. Jednalo se mnohdy o zachycení detailních znaků a tvarů lidského těla i zvířat s obdivuhodnou mistrovskou dokonalostí. Do dnešní doby se dochovaly důkazy, že staří Egypťané měli anatomické znalosti včetně znalostí vnější morfologie lidského těla.

Prof. PhDr. Kábrt, zastával názor, že: „*Antická kultura, šířící se prostřednictvím latinského jazyka, zasáhla hluboce duchovního do vývoje evropského lidstva a stala se nevyčerpatelným zdrojem bohatství, z něhož čerpali po staletí vědci, umělci, básníci, filosofové i vojenští stratégové; přesněji řečeno, že nebylo oboru lidského bádání, který by nenavázal nebo dále nerozpracovával výsledky antických učenců a umělců*“.²⁸

---

²⁶ Reprodukované myšlenky pana prof. Jána Šrama.

²⁷ Reprodukované myšlenky pana prof. Jána Šrama.

²⁸ KÁBRT, J. *Jazyk latinský*. Praha: Informatorium, 1997. s. 7.

Stejný autor zdůrazňuje, že: „Řecký národ, nadaný úžasnou pozorovací schopností, navázal na výsledky bádání o přírodě a jejich projevech u starších národů Babyloňanů, Asyřanů ..., vymaňoval se postupně z náboženských vlivů a položil základy vlastní medicíny a tím i vzniku odborného názvosloví. Největšího rozkvětu lékařství dosáhlo v době Hippokratově. **Hippokratés** je právem pokládán za nejvýznamnějšího antického lékaře. Opíral se o pozorování i praktickou zkušenost“.²⁹

Antičtí Řekové vycházeli z poznatku, že lidské myšlení, citění a chování souvisí s morfologií těla a jeho fyziologickými funkcemi. Od antiky lze sledovat způsob uvažování tzv. fyziognomie **fysiognoméó**, která v řečtině znamená, »pozorují podobu, výraz, vzhled«. Fyziognomie je název pro teorii a nauku o tvarech a rysech odrážející psychické vlastnosti a schopnosti člověka.

„Na půdu Říma přinášeli lékařské dovednosti nejprve řečtí otroci (*servus medikus*) a později propuštěnci (*libertini*). Římané neuznávali lékařství jako obor hodný svobodného člověka. Po navázání těsnějších styků s řeckým světem přicházeli do Říma i skuteční lékaři v čele s proslulým **Asklépiadem** v 1. stol. př. n. l.“³⁰ Pod jehož vlivem se začala medicína úspěšně vyvíjet také v Římě. „Nezabývali se jí jen lékaři, ale i laici“.³¹

Fyziognomické pozorování ve starověku zmiňuje JUDr. Komenda: „Kořeny fyziognomické klasifikace sahají až do starověku, kde se fyziognomickým pozorováním např. zabýval **Aristoteles**, který si zvláště všímal vztahu mezi lebkou a inteligencí, dále se jí zabýval **Klaudius Gallén**. Význam některých znaků se testuje po tisíciletí“.³²

Další autor prof. Glaser zdůrazňuje, že: „Galénovi vděčíme za správné anatomické popisy nejrůznějších částí těla. Tak např. zdůraznil, že střevo masožravce je stavěno jinak než býložravce. Správně řekl, že člověk stojí mezi oběma těmito typy“.³³

V souvislosti s psychofyziologií temperamentu a autonomním nervovým systémem také MUDr. Irmiš zmiňuje starověkého lékaře Galéna. „Historie temperamentu začíná již ve starověku (*Aristotelovy typy*) a je známá zejména z učení Galéna (131-201)“.³⁴

²⁹ KÁBRT, J. *Jazyk latinský*. Praha: Informatorium, 1997. s. 7.

³⁰ KÁBRT, J. *Jazyk latinský*. Praha: Informatorium, 1997. s. 8.

³¹ KÁBRT, J. *Jazyk latinský*. Praha: Informatorium, 1997. s. 8.

³² KOMENDA, A. *Sociální deviace*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 1999. s. 80.

³³ GLASER, H. *Objevitelé člověka*. Praha: Orbis., 1959. s. 37.

³⁴ IRMIŠ, F. *Temperament a autonomní nervový systém*. Praha: Galén, 2007. s. 100.

Také autor prof. PhDr. Kábrt zmiňuje, že: „*Dalším vynikajícím lékařem řeckého původu v Římě byl Galénos (2. stol. n. l.). Ve svém spise »Ars medica« stručně shrnuje celou soustavu pokrokovějšího bádání různých lékařských škol, sjednocuje a doplňuje dosavadní poznatky a svým osobitým pozorováním je vlastně uzavírá*“.³⁵

V důsledku historických událostí došlo k rozpadu říše římské a nastoupilo období středověku tzv. » doba temna «, ke kterému prof. Kábrt uvádí následující stanovisko. „*Ze starých původních děl se pořizovaly jen výtahy nebo překlady. Řecké spisy z různých oborů, tedy i z lékařství, překládali však učenci arabského světa na Východě. Získané praktické znalosti využívali při výbojích a šířili je tak i na dobytá území*“.³⁶

Významnou postavou evropské vědy druhé poloviny 16. století byl český učitel, lékař a všestranný učenec **Tadeáš Hájek z Hájku** (1525 – 1600), jenž se pokusil v roce 1562 o výklad fyziognomie ve své knize „*Aphorismorum Metoposopicorum libellus unus*“.³⁷ V této knize se pokusil širší veřejnosti vysvětlit duševní stav podle výrazu tváře, chtěl dokázat a podat návod, jakým způsobem je možné z čelních vrásek usuzovat na osud a povahu člověka. Mnozí s Hájkovými názory souhlasili a vážili si jeho přínosných poznatků. Jiní tvrdě vystupovali proti jeho badatelské práci. Z úcty k všestrannému a pracovitému učenici je zařazena do této práce Příloha H – Střípky ze životopisu Tadeáše Hájka z Hájku. „*V dějinách Českých zemí byl prvním zájemcem o biotypologii, ačkoli nebyl aprobovaným typologem, měl značné znalosti z této oblasti*“.³⁸

Podle prof. MUDr. Glasera: „*V díle Giambattisy della Porta (1535-1615) o lidské fyziognomii z konce 16. století najdeme v podstatě jen staré Aristotelovy myšlenky*“.³⁹

JUDr. Komenda uvádí, že fyzickými a konstitučními změnami zejména obličejových rysů se zabývali zastánci fyziognomické teorie zločinu a frenologie, podle kterých je zločin výsledkem nižších sklonů a takových psychologických rysů osobnosti, jež jsou dány vztahem mezi tvarem lebky a mozkiem a chováním člověka.

---

³⁵ KÁBRT, J. *Jazyk latinský*. Praha: Informatorium, 1997. s. 8.

³⁶ KÁBRT, J. *Jazyk latinský*. Praha: Informatorium, 1997. s. 8.

³⁷ BOUŠKA, J. *Tadeáš Hájek z Hájku*. Praha: Univerzita Karlova, 1976. s. 21.

³⁸ ŠRAMO, J. *Rozšiřovací typologický kurz*. Bratislava: Typologická poradňa, r. 1994.

³⁹ GLASER, H. *Objevitelé člověka*. Praha: Orbis., 1959. s. 200.

„V novodobém pojetí je fyziognomická teorie zločinu spojená se jménem Ciambattisty della Porta (1535-1615), na kterého navázal Johan Casper Lavater (1741-1801)“.⁴⁰

Prof. MUDr. Hugo Glaser zmiňuje další badatele, kteří jsou nazýváni zakladateli fyziognomie: „Lavater a Lichtenberg, Engel a Bell založili nauku o fyziognomii“.⁴¹

Švýcarský lékař **Johann Kaspar Lavater** (1741-1801) se proslavil dílem »Fyziognomické fragmenty«, jehož první svazek vyšel roku 1775. V literatuře nalezneme nespočet hodnotících vyjádření tohoto díla, která jsou jednoznačně negativní. Následně dávám prostor citaci z vysvětlení fyziognomie přímo od autora Lavatera, abychom měli možnost si udělat hodnotící vyjádření každý sám za sebe. Činím tak v souladu s transparentností, neboť: „Základním a nejdůležitějším rysem kulturního myšlení je důsledné zjišťování a obhajoba pravdy“.⁴²

MUDr. Lavater ve své knize napsal: „Všechny lidské obličej, postavy a stvoření se od sebe odlišují nejenom svým původem, pohlavím a druhem, ale i svou individualitou osobnosti. I jednotlivosti svého druhu se navzájem od sebe liší. Pro naši práci je nejznámější, nejdůležitější a nerozhodnější následující poznání. Není růže jako růže, není vejce jako vejce, není úhoř jako úhoř, není lev jako lev, není orel jako orel, není člověk, který by se naprosto podobal jinému člověku. Abychom však zůstali u člověka, prvním jistým a nerozborným základním kamenem fyziognomie je poznání, že při vši analogii a stejnotvárnosti nesčetného počtu lidských postav nenalezneme dvě, které by se vedle sebe postavily a přesně srovnány něčím od sebe zřetelně nelišily. Stejně nesporné je zjištění, že jako nemůžeme nalézt dva naprosto stejné povahové charaktery, nemůžeme ani nalézt dva naprosto stejné obličej. K poznání pravdy bez podání dalších důkazů nám musí stačit toto: Vnější rozdílnost obličejů a postav musí přirozeně souviset s vnitřní rozdílností duše i srdce. Není uznaná rozdílnost lidských povah příčinou rozdílnosti lidského zevnějšku? Nemůže z vnitřního prostředí duch ovlivňovat tělo a opačně tělo zase z vnějšku ducha? Hněv způsobuje svalové napětí – nejsou tedy napjaté svaly a zlostná povaha příčinou hněvu? Dále. Stokrát provází jiskrný pohled oka bystrý vtip a pronikavý rozum. Není mezi těmito úkazy nějaký spojitost“?⁴³

⁴⁰ KOMENDA, A. *Sociální deviace*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 1999. s. 80.

⁴¹ GLASER, H. *Objevitelé člověka*. Praha: Orbis., 1959. s. 200.

⁴² ŠTEFANOVIČ, J. *Psychologie pro gymnázia a pedagogické školy*. Praha: SPN., 1974. s. 154.

⁴³ GLASER, H. *Objevitelé člověka*. Praha: Orbis., 1959. s. 201-202.

„Má to být náhoda, nikoliv přirozený vliv a bezprostřední vzájemné ovlivnění, když jiskrný pohled oka a jeho bystré pohyby se nejpronikavěji projevují v okamžiku nejhlubšího soustředění a nejostřejšího vtupu? Laskavost pohledu se prý jen náhodně snoubí u tisíců lidí s laskavostí srdce. Nejsou tu ještě jiné vlivy a příčiny? Příroda prý všude jedná podle vyšší moudrosti a řádu, všude je prý souhra příčin a následků, nikde prý nenacházíme nic stálějšího než právě onen nepřetržitý vztah mezi příčinami a následkem. Jak je možná věřit, že by příroda jednala s nejkrásnějším a nejušlechtlejším výtvořem libovolně, bez řádu a zákonitosti? Což by se v lidském obličejí, v zrcadle božství, nejnádhernejším to ze všech známých výtvořů, neměly odrážet příčina a následek, spojitost zevního a vnitřního světa, viditelné a neviditelné, následek a příčina“?44

V období koncem středověku a začátkem novověku, když se začaly brány násilně uzavřených informací trošku otevírat, někteří další lidé se buďto dočetli, doslechli nebo si uvědomovali souvislosti, že příroda informuje o každém svém stavu a vlastnosti.

Prof. Ján Šramo k historii antropologické biotypologie uvedl: *„Důkladné poznání s možností nejspolehlivějšího posouzení povahy nám poskytuje jen antropologická biotypologie (typologie). Hlavně ve střední Evropě vládne o ní zkreslená informace mýlicí veřejnost, vyvolávající obavy před zneužitím, tvrdící, že metoda je přežitá, zakládajíc si na nedostatečném poznání, omylech, slepých uličkách některých osob v minulosti, které se s ní snažili zabývat, prezentujíc tyto osoby jako vynálezce či tvůrce metody“.*⁴⁵

Podle JUDr. et Mgr. Komendy, Ph.D. je rakouský anatom a lékař MUDr. **Franz Joseph Gall** (1758-1828) považován za zakladatele a systematika disciplíny frenologie. Spolu s ním nejvýznamnějšími představiteli této teorie byli **Johann Caspar Spurzheim** (1776-1832) a **Charles Caldwell** (1772-1853). Prostřednictvím frenologie se pokusil MUDr. Gall ustavit materialistický výklad lidského myšlení, a svoji domněnku roku 1796 veřejně definoval. Nedílnou součástí této práce je Příloha F s názvem »Napsali o frenologii«, ve které předkládám od několika autorů zajímavé citace - pro i proti frenologii. Nabízím širší souvislosti a hlubší podstatu některých zjednodušených soudů a úsudků k této disciplíně antropologické biotypologie.

---

⁴⁴ GLASER, H. *Objevitelé člověka*. Praha: Orbis., 1959. s. 202.

⁴⁵ ŠRAMO, J. *Právna sila typológie*, Praha: Trestní právo, 2006. s. 14.

Cesare Lombroso (1853 – 1909) byl italský lékař, antropolog a kriminolog. Označován bývá jako zakladatel biologicky orientovaného směru v pozitivistické kriminologii. „*Jeho původní orientace na hygienu a soudní lékařství se později profilovala psychiatricky a antropologicky. Byl teoreticky ovlivněn především francouzským pozitivistou, průkopníkem sociologie Augustem Comtem, který se zabýval vývojovými zákony lidské společnosti*“.⁴⁶

„*Základní práci, ve které C. Lombroso shrnul svá antropologická měření a pozorování trestanců a duševně nemocných je „Zločinný člověk“ z r. 1876 „Luomo delinquente“ (celý název „Luomo delinquente in rapporto, alla giurisprudenza ed alla psichiatria“). H. Ellis v práci „Criminal“ uvádí, že již před Lombrosem bylo více než dvacet autorů, kteří si všímali vztahů mezi fyzickými rysy, mentální charakteristikou člověka a jeho zločinným chováním*“.⁴⁷

Ernst Kretschmer (1888 – 1964) německý profesor psychiatrie v Tübingenu, je známý svojí prací »Stavba těla a charakter« *„Körperbau und Charakter – Untersuchungen zum Konstitutionsproblem und zur Lehre von den Temperamenten“*.⁴⁸

Ve 30 letech 20. století ve světě existovala celá řada speciálních ústavů, které se výhradně věnovaly konstitučnímu výzkumu. Za důležitou byla považována lidská konstituce také českými lékaři, kterými byla založena 27. 4. 1937 **Československá společnost biotypologická** (o které se nelze běžně dočíst v české literatuře). Členové této společnosti byli převážně z řad lékařů, kteří měli ambice stát u zrodu „nově vznikajícího“ oboru poznání a zkoumání člověka, leč tento vývoj byl přerušen 2. světovou válkou a již na něj nebylo navázáno v důsledku poválečných politických událostí. Více v Příloze G pod názvem »Československá společnost biotypologická«.

Typologií prof. Kretschmera se ve 40. a 50. letech dvacátého století inspiroval harvardský profesor psychiatrie, psycholog, lékař, filozof a přírodovědec prof. **William Herbert Sheldon** (1898 - 1977). Roku 1947 se stal ředitelem Konstituční laboratoře na Kolumbijské univerzitě a vedl výzkum na Institutu pro výzkum člověka. „*Sheldon ve své typologii vyšel z předpokladů tělesných a psychických vlastností, ale na rozdíl od Kretschmera postupoval více statisticky*“.⁴⁹

⁴⁶ KOMENDA, A. *Sociální deviace*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 1999. s. 80.

⁴⁷ KOMENDA, A. *Sociální deviace*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 1999. s. 80.

⁴⁸ KRETSCHMER, E. *Körperbau und Charakter*. Berlin: Springer, 1977.

⁴⁹ KOMENDA, A. *Sociální deviace*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 1999. s. 86.

Prof. Sheldon navrhl typy stavby těla, které jsou prakticky identické s Kretschmerovými návrhy, ale dospěl k nim jinou cestou, neboť se opíral zejména o fotografování těl zepředu, zezadu a ze stran. „Na základě studia 200 chlapců a mladých mužů ve věku 15 až 21 let, kdy porovnával fyzickou stavbu těla s temperamentem, inteligencí a kriminálním chováním, vytvořil tzv. »index delikvence«, o kterém se domníval, že by mohl přispět k velmi rychlému a jednoduchému testování osob. Vadou této teorie deviace (kterou do jisté míry přiznává samotný Sheldon) je skutečnost, že **vlastnictví mezimorfnní konstituce ještě není dostatečnou zárukou delikvence, protože tu může ovlivňovat celá řada faktorů (velikost nosu, vada řeči, sluchu, chůze, barva vlasů), kdy v podstatě každá viditelná charakteristika může významným způsobem ovlivňovat jednání individua**“.⁵⁰

Konstituční typologie prof. Sheldona byla inspirací pro **Sheldona Gluecka** (1896-1980) a jeho ženu **Eleanor Glueck** (1898-1972), jejichž jména jsou v literatuře zmiňována jen okrajově. JUDr. Komenda cituje J. H. Lauba, který uvádí: „...že jedním z důvodů, proč se práci manželů Glueckových nedostalo řádného ocenění, mohla být rasová diskriminace. Glueckovi byli židé a na Harvardu, kde většinu svého života pracovali, byl antisemitismus v té době zvláště patrný“.⁵¹ „Sheldon i Eleonora Glueckovi dosáhli obsáhlého a rozmanitého vzdělání“.⁵² JUDr. Komenda se prací manželů Glueckových zabývá podrobně a mimo jiné uvádí, že: „S. a E. Glueckovi, jako spoluautoři publikovali více než 300 odborných článků a celkem 26 publikací“.⁵³

Ve Francii se biotypologií charakteru zabýval také PhDr. **Jean Baptiste Delacour**, který pracoval 40 let jako psycholog. Publikoval zejména v Holandsku, Švýcarsku a Německu. Při porovnání jeho původních knih v originálu a různých překladů do češtiny, má každý motivovaný čtenář možnost zjistit jednoznačně neseriozní zásahy do obsahu. Jedná se o nesmyslné doplnění věštění, pomocí numerologie a astrologie, které jsou naprosto neslučitelné a v zásadním rozporu s antropologickou biotypologií.

⁵⁰ KOMENDA, A. *Sociální deviace*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 1999. s. 86-87.

⁵¹ KOMENDA, A. *Sociální deviace*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 1999. s. 88.

⁵² KOMENDA, A. *Sociální deviace*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 1999. s. 87.

⁵³ KOMENDA, A. *Sociální deviace*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 1999. s. 88.

Delacour ve své knize „Lexikon der Charakterkunde Menschenkenntnis auf einen Blick“ napsal: „*Ten, kdo se snaží posuzovat své bližní, musí být poctivý také sám k sobě. Musí být schopen obrátit tu pomyslnou hodnotící lupu proti sobě samému. Musíme dokázat vystavit zkouškám i sebe samého. Obraz v zrcadle je nedostačující a zkreslující, obraz nás klame po celý náš život – neboť vlevo v zrcadle je ve skutečnosti vpravo a vpravo je vlevo... A tento klam se projevuje nejen opticky, ale i psychologicky, neboť při hodnocení vlastních rysů a tvarů většinou postupujeme příliš shovívavě. Jen ten, kdo pozná sám sebe, je schopen poznat a spravedlivě hodnotit i ostatní lidi*“.⁵⁴

„*Již staří Řekové a Římané zaznamenali souvislosti mezi vzhledem nehtů a fyzickým nebo duševním zdravím. Čínští lékaři na Dálném východě použili toto pozorování jako základ své diagnostiky. Lidský nehet není jen zakrnělý dráp, ale „citlivá destička“, která může prozrazovat fyziologické a psychické poruchy a stát se tak „barometrem“ našeho celkového stavu. Dnes víme, že pokud některý z našich orgánů slábně, ať v důsledku únavy nebo choroby, naše nehty jsou tím poznamenány. Tento starý vědní obor oživil dva francouzští lékaři - P. Carton a L. Lévi. Všimli si u svých pacientů vztahu mezi endokrinní nebo organickou nerovnováhou a tvrdostí nebo zbarvením nehtů. Později potvrdil jejich hypotézu Henri Mangin a podložil ji četnými důkazy*“.⁵⁵

Všichni zmínění lékaři měli snahu různým způsobem dosáhnout k použitelným výsledkům hodnocení lidské povahy a sami si je ověřovali. Z tohoto pohledu a hlediska má význam pozitivní - i negativní poznatek, avšak v těchto případech nešlo o negativní poznatky, ale všichni zmínění zájemci o biotypologii, neměli šanci v těchto případech obhájit získané poznatky. Prof. Ján Šramo, jenž je profesionálním typologem uvádí: „*V celé historii lidstva byly vícere snahy různým způsobem dospět k použitelným výsledkům hodnocení povahy. Drtivá většina z nich se zaměřila na hodnocení dynamických znaků projevující jen výkon povahy. Dá se to pochopit, neboť takový způsob je lehčí, nevyžaduje mnoho přesných znalostí a je možné do něho vkládat více vlastních dojmů. Nevýhoda je nedostatečné poznání. Úplně se možno spolehnout jen na statické znaky, které též podstatně ovlivňují i výkon vlastností prezentovaných dynamickými*“.⁵⁶

⁵⁴ DELACOUR, J. B. *Malá encyklopedie charakterových vlastností*. Praha: Brána, 2006. s. 10.

⁵⁵ BLINT, C. *ABC sebepoznání*. Praha: Olympia., 2001. s. 190.

⁵⁶ ŠRAMO, J. *Právna sila typológie*, Praha: Trestní právo, 2006. s. 14.

5. Možnosti využití antropologické biotypologie v práci učitele s žákem

Jedním z diagnostických prvků pro učitele je pozorování žáka, při kterém musí být nějaký výsledek. Ten však není ani nemůže být zcela objektivní proto, že učitel je ovlivněn celou řadou typických mechanismů zkresleného posuzování žáka. Jedná se o chyby, které jsou pedagogy i psychology odborně popsány. Učitelé by se jim mohli účinně bránit pomocí metody antropologické biotypologie.

Ve slovníku pedagogické metodologie se uvádí: „**Pozorování** je výzkumnou metodou založenou na sledování a analýze konkrétního jevu, nebo pedagogické situace. Při aplikaci této metody dochází často i k řadě chyb. Při pozorování se mohou vyskytnout chyby spojené se zvláštnostmi lidského vnímání, v neposlední řadě svoji roli hraje schopnost rychlého zaregistrování jevu, jeho klasifikační zařazení a zaznamenání“.⁵⁷

Autor PhDr. Vladimír Hrabal, CSc., uvádí v knize, *Jaký jsem učitel*: „*Obraz učitele o žákovi má svou roli i při utváření sebeobrazu žáka a má vliv na jeho školní výkon*“.⁵⁸

PhDr. Olga Kolaříková, DrSc., upozorňuje: „*Podle různých autorů laické pojetí osobnosti přináší směs postřehů o lidských povahách a jejich odlišnostech u jednotlivých osob. Vychází se zde z povrchních dojmů, přičemž nejednou se přihlíží jen k tomu, jak se posuzovaná osoba chovala v nějakém jediném případě či situaci. Chybí snaha lidi systematicky pozorovat a vytvářet opodstatněná mínění o nich. Skutečností však je, že laické pojetí osobnosti se promítá různými důsledky do významů takových psychologických pojmů, jakými jsou efekt haló a chyby posuzování lidí. **Efekt haló** byl údajně poprvé popsán v roce 1907, autorem jeho pojmenování (angl. halo effect, něm. Halo-Effekt a také Hof-Effekt) byl však E. L. Thorndike (1920). Tímto pojmem se rozumí posuzovatelova tendence řídit se při přičítání nějakých vlastností jinému jedinci celkovým nabytým dojmem, prvním dojmem anebo znalostí jeho jiných kvalit klamným korelacím, jimiž se projevuje takzvaná konstantní chyba charakterologického posuzování, později byla nazývána chybou logickou. Je tedy zřejmé, že významy pojmů efekt haló a chyby posuzování jsou si blízké, čili že hranice mezi nimi jsou plynulé*“.⁵⁹

⁵⁷ MAŇÁK, J; ŠVEC, Š; ŠVEC, V. *Slovník pedagogické metodologie*. Brno, 2005. s. 45.

⁵⁸ HRABAL, V. *Jaký jsem učitel?* Praha: SPN, 1988. s. 29.

⁵⁹ KOLAŘÍKOVÁ, O. *Téma osobnostních rysů v psychologii dvacátého století*, Praha: Academia, 2005. s. 61-62.

„**Projekce** - znamená promítání vlastních psychických procesů a stavů, motivů a vlastností do druhého člověka. „Podle sebe soudím tebe.“ Očekáváme mlčky, že druhý člověk má právě takové myšlení a schopnosti, motivy, vytrvalost a jiné vlastnosti, jako máme my. Některý učitel mylně předpokládá, že žák dokáže pochopit totéž co on sám, a to stejným postupem zvažování. Mylně předpokládá u žáka stejný zájem a rozvinutou motivaci. Jindy se naopak dopouští chyby tím, že přisuzujeme druhému člověku egoistické, agresivní a jiné nepříznivé pohnutky, které jsou v nás v potlačené podobě. To znamená, že lepší sebepoznání a také srovnávání s jinými lidmi pomáhá lépe poznávat druhé.

Individuální subjektivní zkreslení – někteří z nás mají sklon posuzovat lidi poněkud zkresleně, např. „černými brýlemi“, vidět v nich spíše nepříznivé vlastnosti. Jiní naopak mají jakoby „růžové brýle“ při pohledu na lidi, vylepšují si jejich obraz. Souvisí to s optimistickým či pesimistickým pohledem na lidi, život a svět. Je žádoucí uvědomit si tento svůj postoj a z něho plynoucí možné zkreslení názoru na lidi, jejich schopnosti, charakter, nejrůznější vlastnosti.

Předsudky – příslušnost žáka k určité národnosti nebo jiné sociální skupině může ovlivnit jeho posuzování o hodnocení pod vlivem široce rozšířeného předsudku a příznivých či nepříznivých vlastnostech té skupiny, bez ohledu na individuální zvláštnosti a projevy toho žáka, které mohou být fakticky značně jiné. Předsudek se může týkat nejen sociální skupiny, ale i jednotlivé osoby, např. učitel začíná působit na škole je informován předchozím vyučujícím o schopnostech a charakterových vlastnostech určitého žáka – nekriticky je přejímá a podle nich se k žákovi chová, nevsímá si jiných projevů žáka, považuje je za náhodné. Snažíme se o objektivní poznání a hodnocení žáka podle jeho skutečných projevů, které postupně sledujeme v průběhu delšího časového úseku, a ne podle předpojatých názorů⁶⁰.

„**Stereotypizace** – posuzovatel předpokládá u většiny členů dané skupiny určité vlastnosti bez zřetele na individuální jedinečnost.

Efektivnosti – tendence být co nejvíce ovlivněn nejnovějšími informacemi.

Efekt žádoucnosti – snaha respondenta přizpůsobit odpovědi předpokládanému sociálnímu očekávání⁶¹.

⁶⁰ ČÁP, J., MAREŠ, J. *Psychologie pro učitele*. Praha: Portál, 2007. s. 365.

⁶¹ SKUTIL, M; KŘOVÁČKOVÁ, B. *Diplomová práce a empirický výzkum pedagogických jevů*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2006. s. 43.

„Efekt shovívavosti – (zmírňování) tendence hodnotit lidi a zvláště sebe vysoko ve vztahu k pozitivním vlastnostem a nízko ve vztahu k negativním vlastnostem, tendence posuzujících hodnotit spíše mírně než přísně.

***Pygmalion efekt** – označení pro důsledek pozitivního očekávání a jednání, člověk se chová tak, že naplňuje očekávání, i když jsou založena na chybném východisku. Opakem je **Golem efekt**“.*⁶²

*„**Homansovo pravidlo** - to znamená čím je člověk člověku bližší, má ho radši je mu sympatičtější a pozitivní vlastnosti mu připisuje. A čím více se mu nelíbí, tím více negativních vlastností mu připisuje.*

***Sympatie** – je to citový tah na pozitivní přijímání blízkosti tohoto člověka – co se mu líbí, (být spokojený). Je to také více vlastnost pocitová než rozumová, ale je rozumem kontrovaná i přesto, že je to citová vlastnost“.*⁶³

Předcházející citace pedagogů i psychologů obsahovali výčet vybraných percepčních stereotypů, chyb při pozorování a hodnocení nejen při práci učitele se žákem. Cílem správné diagnostiky by mělo být odhalování osobnosti žáka a optimalizace jeho dalšího rozvoje, proto učitel musí při výuce odhalovat a napomáhat řešit příčiny vzdělávacích nebo výchovných obtíží žáka. K tomu je nezbytné znát také obecné zákonitosti.

Podle Mgr. Radky Skorunkové, Ph.D.: „*Pro duševní vývoj jedince je používán termín **ontogeneze psychiky**. Znalost vývojové psychologie přispívá k vytvoření reálného očekávání a přiměřeného chování ve vztahu k lidem různého věku, vede k porozumění jejich psychickým potřebám a vytváří tak předpoklady pro profesionální práci pedagogů s žáky nebo sociálních pracovníků s jejich klienty“.*⁶⁴

V knize *Psychologická diagnostika pro učitele* její autorka Doc. PhDr. Dobromila Trpišovská, CSc., uvádí: „*Učitel musí velmi dobře znát **obecné zákonitosti a teoretické otázky vývoje, věkové zvláštnosti dětí** ve vývojových etapách, vývojové gradienty, věkové normy. Musí mít neustále na zřeteli dynamiku vývoje, nestanovit diagnózu pro celé školní období, **průběžně sledovat změny ve vývoji dítěte**“.*⁶⁵

---

⁶² SKUTIL, M; KŘOVÁČKOVÁ, B. *Diplomová práce a empirický výzkum pedagogických jevů*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2006. s. 43.

⁶³ ŠRAMO, J. *Kurz psychologické diagnostiky*. Bratislava: Typologická poradňa, r. 2003.

⁶⁴ SKORUNKOVÁ, R. *Úvod do vývojové psychologie*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2005. s. 6-7.

⁶⁵ TRPIŠOVSKÁ, D. *Psychologická diagnostika pro učitele*. Ústí nad Labem: J. E. Purkyně, 1997. s. 5.

„Vývojová psychologie nachází uplatnění svým hledáním popisu žáka v definovaných a operacionalizovaných proměných, které jsou relevantní pro školní výkon a u nichž zná zákonitosti jejich vývoje v průběhu ontogeneze“.⁶⁶

Na středních školách jsou žáci v období adolescence, která začíná ve věku 13 až 15 let a trvá do 18 až 23 let. V rámci adolescence i rané dospělosti se všeobecně může jednat o skupinu značně problémovou. „Adolescence je senzitivním obdobím pro konstruování osobní identity, tj. své jedinečnosti. V daném vývojovém stádiu se adolescent snaží najít odpovědi na otázky: kdo jsem, kam patřím, jaké je moje místo ve společnosti, v čem je smysl života, čímž si adolescent ujasňuje vztah k sobě, k okolí“.⁶⁷ „Zrání identity probíhá v průběhu celého života jednotlivce, formování identity je však v období adolescence nejvypjatější a považujeme ho za jeden z nejvýznamnějších životních mezníků v identitotvorném procesu“.⁶⁸ „Adolescent odmítá konvenční lež, požaduje, aby se ve společnosti uplatňovaly absolutistické normy. Podle nich přísně soudí společnost, osobitně rodiče, ale i učitele a nezastaví se před žádnou autoritou. On sám však nedokáže uplatňovat tyto normy ve svém životě, a když si uvědomí neuskutečnitelnost svých ideálů, může nastat zlom, který se projeví v bezohledném egoismu. Druhé nebezpečí pramení ze zjemnělosti mravního usuzování. Dospívající, který je v teorii mravním absolutistou, může být v praxi pohodlný, a není zvláště statečný nebo obětavý. Svoji zbabělost dokáže sám sobě racionálně zdůvodnit“.⁶⁹

Podle Ph.Dr. Olgy Kolaříkové, DrSc.: „Při kontaktu s jinou osobou si jedinec všímá jejího chování, odhaduje její aktuální emocionální polohu, evokuje v paměti své zkušenosti z dřívějších kontaktů s ní aj. Takový způsob jeho vnímání druhé osoby znamená přesah skutečnosti, že vstoupila do jeho zorného pole; vstoupila totiž do jeho pole osobního. To, co je zde navíc, je vystihováno pojmem sociální percepce a některými dalšími pojmy užívanými v tomto smyslu (percepce osob, interpersonální percepce). Význam pojmu **sociální percepce** se týká i skutečnosti, že lidé se vzájemně posuzují a odhadují a že přitom uplatňují hlediska osobnostního rázu. Projevuje se to také tím, že **jeden druhému přiřítají nějaké „povahové“ vlastnosti“**.⁷⁰

⁶⁶ DAN, J. *Intelligence a školní výkon ve vývoji a vzájemných souvislostech*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2002. s. 7.

⁶⁷ ŠRAMOVÁ, B. *Osobnost v procese ontogenézy*. Bratislava: Melius, 2007. s. 115.

⁶⁸ ŠRAMOVÁ, B. *Osobnost v procese ontogenézy*. Bratislava: Melius, 2007. s. 117.

⁶⁹ ŠRAMOVÁ, B. *Osobnost v procese ontogenézy*. Bratislava: Melius, 2007. s. 118.

⁷⁰ KOLAŘÍKOVÁ, O. *Téma osobnostních rysů v psychologii dvacátého století*. Praha: Academia, 2005. s. 59-60.

„Jedním z požadavků kladených na učitele je respektování psychických a fyzických zvláštností každého žáka a sociálních podmínek. Jde o »přizpůsobení« se žáku z hlediska hledání nejefektivnějších cest sledujících požadované „výstupy“ z realizovaného výchovně vzdělávacího procesu. To znamená – ne se podřídít, ale přizpůsobit vlastní postup možnostem a schopnostem každého žáka. Uplatnění zásady v praxi předpokládá jisté vědomosti a dovednosti učitele z pedagogické diagnostiky“.⁷¹

„Na druhé straně znalost pedagogické teorie není samospasitelná a praktická zkušenost nás přesvědčuje, že řada – poznatky velmi dobře vybavených – učitelů není v praxi úspěšná“.⁷²

„**Vstupní diagnóza** představuje nezbytné východisko pro efektivní a profesionální výchovný přístup. Je třeba mít co nejvíce objektivních informací o těch, na které chceme působit, jejichž činnosti chceme usměrňovat. Od zdravotního stavu počínaje přes vlastnosti intelektové, povahové až třeba po záliby a ideály. Stejně tak je dobré vědět i o podmínkách, v nichž žije (rodina, přátelé). Míru objektivity těchto informací zvyšuje znalost nejčastějších chyb, kterých se v hodnocení vychovatelé dopouštějí a především použití různých dostupných diagnostických prostředků (např. řízený rozhovor, dotazníky, sociometrické šetření atd.). Jedině za předpokladu takto získaných informací je možné volit skutečně adekvátní diferencovaný a individuální přístup“.⁷³

„**Výsledná (výstupní) diagnóza** - je etapou, ve které se výchovný proces v podstatě završuje. Samotná problematika hodnocení (příp. sebehodnocení) je rozsáhlá kapitola sama o sobě, a proto připomeneme pouze to, že by veškeré posuzování a hodnocení mělo být co nejobjektivnější. Za tím účelem je potřebné využít různých diagnostických prostředků (dotazníky, testy, sociometrická šetření apod.), konfrontovat vlastní hodnocení s hodnoceními jiných (kolegů, rodičů, spolužáků). Seriózní posouzení, spravedlivé a kvalifikované zhodnocení každé pedagogické situace může vytvářet předpoklady pro další spolupráci vychovatele a vychovávaného, motivovat jej další činnosti, zlepšování výkonů a celé jeho osobnosti“.⁷⁴

---

⁷¹ JANIŠ, K. *Obecná didaktika*, Hradec Králové: Gaudeamus, 2006. s. 43.

⁷² JANIŠ, K.; KRAUS, B; VACEK, P. *Kapitoly ze základů pedagogiky*, Hradec Králové: Gaudeamus, 2005. s. 84.

⁷³ JANIŠ, K.; KRAUS, B; VACEK, P. *Kapitoly ze základů pedagogiky*, Hradec Králové: Gaudeamus, 2005. s. 35.

⁷⁴ JANIŠ, K.; KRAUS, B; VACEK, P. *Kapitoly ze základů pedagogiky*, Hradec Králové: Gaudeamus, 2005. s. 36.

Následuje několik vybraných citací, se kterými plně souhlasím: „*Učitelé v praxi mají o testech a testování mnohdy neucelené a často velmi zkreslené představy*“.⁷⁵

„*Didaktické testy - jsou standardizované a normalizované zkoušky vědomostí žáků. Nevýhodou běžně používaných didaktických testů je, že testová atmosféra může být stresující, není vhodná pro všechny žáky, žák odpovídá schematically, může jít o náhodné znalosti, učitel nemá bližší kontakt se žákem. Nestáčí toto pouze teoreticky konstatovat. V praxi je potřeba dělat kroky, aby došlo k nápravě tím, že bude volena vyhovující forma zkoušky vědomostí žáků podle individuality každého jedince*“.⁷⁶

„*Přestože je didaktické testování ve školní praxi zatížené mnoha chybami, známám získaných na základě didaktického testování je přisuzována značná váha. Z tohoto úhlu pohledu je více než zarážející, že v rámci pregraduální přípravy studentů učitelství se tvorbě, použití a hodnocení didaktických testů dosud nevěnuje systematická pozornost, ačkoliv didaktické testování je hojně používanou metodou na všech stupních škol. Z toho vyplývá, že učitelé využívají didaktické testování spíše intuitivně, a tudíž od něj nemohou očekávat to, co od něj ale ve skutečnosti očekávají – totiž kvalitní, rychlé, přesné, spolehlivé a objektivní měření výsledků výuky*“.⁷⁷

„*Z diagnostických metod používaných při porizování zpětnovazební informace je především ústní a písemné zkoušení. Ve středoevropském prostoru má tradičně velký význam individuální ústní zkoušení, které jako hlavní setrvává až dodneška*“.⁷⁸

„*Ústní zkoušení má svůj význam při ověřování znalostí a dovedností žáka, a zejména při hodnocení žákova ústního projevu je nezastupitelné. Nemívá striktně daný časový limit, odpadá s tím spojený stres z nedostatku času a umožňuje individuální přístup ke každému žákovi. V porovnání s písemným testem je však zatíženo řadou prvků, které mohou být zdrojem nerovných podmínek: různý obsah a různá obtížnost otázek, různá forma zadání, různá délka zkoušení, různé prostředí, nejasná kritéria hodnocení, žákův handicap v mluvené řeči, subjektivní vztah mezi učitelem a žákem, aktuální psychický stav učitele apod.*“.⁷⁹

---

⁷⁵ CHRÁSTKA, M. *Didaktické testy*. Brno: Paido, 1999. s. 7.

⁷⁶ ŠRAMO, J. *Kurz pro učitele*. Bratislava: Typologická poradňa, r. 1995.

⁷⁷ ŠKODA, J.; DOULÍK, P. *Tvorba a hodnocení didaktických testů*. Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, 2007. s. 34.

⁷⁸ ŠKODA, J., DOULÍK, P. *Tvorba a hodnocení didaktických testů*. Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, s. 10.

⁷⁹ SCHINDLER, R. a kol., *Rukověť autora testových úloh*. Praha: Centrum pro zjišťování výsledků vzdělávání, 2006. s. 8.

Také obsah slov prof. MUDr. PhDr. Miloše Sováka, DrSc., lze považovat za nadčasový, který při zkoušení ve většině škol zcela nic neztratil na aktuálnosti. „**Zkoušení** je stále ještě ožehavým problémem. Není přesně vymezeno, ani co se zkouší (zda schopnost reprodukovat naučené, či samostatná práce), ani způsob, jak se zkouší; nadto hodnocení zkoušky je nekonstantní, subjektivní, i když předstírá vyhodnocování podle údajně objektivních znaků, tj. mechanicky spočítaných nezdarů a chyb. Kolik dětských, ba i rodinných tragédií zavíní celkem zbytečně bezduché, odlidštěné klasifikování, které velmi často nevidí, nebo dokonce nechce vidět za známkou člověka, a kolik talentů se ubíjí klasifikačním systémem, který **nerozlišuje ani typy učení, ani výjimečné sklony žáků, místo aby se snažil právě talenty vyhledávat...**“⁸⁰

„Hlavní míru kvalitní přípravy mládeže pro širokou škálu profesí zajišťují právě střední odborné a učňovské školy. Celková jejich úroveň je odvislá nejen na jejich materiálním zajištění a kvalitním řízení, ale také na kvalitě jednotlivých učitelů a to jak po stránce jejich odborné přípravy, tak i pedagogické zdatnosti“⁸¹

„**Praktické vyučování** je nedílná součást výchovy a vzdělávání ve středních školách, odborných učilištích i na vysokých školách; uskutečňuje se v něm spojení výchovy a vzdělávání s prací, důsledné osvojení příslušných dovedností a získání schopností využívat vědomostí v práci. Hlavními formami jsou odborný výcvik, cvičení, učební praxe a odborná (umělecká) praxe“⁸²

V literatuře Národního ústavu odborného vzdělávání je napsáno: „I učitel odborných předmětů musí kultivovat studenta jako mnohvrstevnou osobnost, nejen připravovat středoškolského specialistu, byť vysoce kvalifikovaného. Ke kompetencím pedagogů patří v rozhodné míře osobnostní předpoklady, se kterými se učitel, řečeno s trochou nadsázky, rodí, ale které lze cílevědomou přípravou výrazně ovlivnit. Zásadním požadavkem na kompetence učitelů je způsobilost vychovávat a formovat vzdělaného, slušného, ale zároveň zdravě sebevědomého charakterního jedince, schopného realizace vlastní, ale otevřeného pro spolupráci a pomoc svému okolí. I to je úkol učitelů odborných předmětů a učitelů praktického vyučování“⁸³

---

⁸⁰ SOVÁK, M. *Nárys speciální pedagogiky*, Praha: SPN, 1986. s. 113-114.

⁸¹ VINTR, J. a kol., *Základy didaktiky pro učitele odborných předmětů*. České Budějovice: Jihočeská univerzita, Pedagogická fakulta, 2002. s. 7.

⁸² PALÁN, Z. *Výkladový slovník lidské zdroje*, Praha: Academia, 2002. s. 166.

⁸³ *Potřebujeme profesní standard učitelů odborných předmětů a odborného výcviku?* Praha: Národní ústav odborného vzdělávání, 2007, s. 41-44.

Didaktické vyústění „Úkol učitele je nesnadný v tom, že v podstatě učitelského povolání je uchovávat a předat dosaženou kulturu, nikoli objevovat nové poznatky, ale přitom má učitel vést žáky k tomu, aby sami prohlubovali a rozšiřovali své poznání“.⁸⁴

Věda antropologická biotypologie nabízí možnost prohloubit a rozšířit poznání povahy nejen učitelům, ale také žákům, neboť: „Svoji povahou člověk vykovává všechno. Myslí, uvažuje, pracuje, miluje, hněvá se, respektuje, reaguje na všechny venkovní i vnitřní životní podněty“.⁸⁵

Metoda antropologické biotypologie učiteli poskytuje požadovaný individuální přístup k žákovi. Učitel musí vědět, jak se žákem má pracovat, komunikovat jak mu lze pomoci při učení a výchově. V možnostech učitele je zvládnout diagnostiku typologií tak, aby dokázal žáka posoudit a nedocházelo ke zjednodušování, nebo zkrácenému úsudku povahových vlastností. Učители stačí, když u žáka hodnotí jednotlivé atributy povahy, osobnostní charakteristiky. K tomu není nutné, aby žáka hodnotil komplexně.

Samozřejmě každý normální člověk (a učitel je též člověk) dokáže tento způsob hodnocení povahy zvládnout po náležité době přípravy. Až komplexně zhodnotit povahu člověka předpokládá dlouhou dobu na přípravu, ale v praxi učitele se nestává, že by bylo potřebné úplně komplexně zhodnotit povahu. Neboť například při odpovědi žáka není důležité jakou má citlivost na zuřivost zvířat, neboť i to je součástí povahy.⁸⁶

Výhodou využití antropologické biotypologie při práci s žákem je, že učitel při zjišťování povahových vlastností není odkázán na pozorování výkonu povahy žáka. To znamená, že nepotřebuje k diagnostickému pozorování žákovi aktivní prezentaci nebo spolupráci. Je tomu proto, že při zjišťování a hodnocení zastoupení povahových vlastností učitel může pracovat se znaky statickými. Ve školním prostředí je většina znaků na žákovi velice dobře viditelných, protože jsou na obličeji a na ruce. Kvalitní diagnostiku žáka, lze bezprostředně propojit s autodiagnostikou učitele.

Upozornění na riziko – V této kapitole jsme si připomněli, že všechno souvisí se vším a v pedagogické činnosti má negativní vliv na žáka každá chyba tzn. i z neznalosti.

---

⁸⁴ PAŘÍZEK, V. *Jak naučit žáky myslet*, Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2000. s. 64.

⁸⁵ ŠRAMO, Ján. *Právna sila typológie*, Praha: Trestní právo, 2006. s. 14.

⁸⁶ Reprodukované myšlenky pana prof. Jána Šrama.

II. Praktická část

Jeden z hlavních důvodů proč jsem se rozhodla tuto práci, tímto způsobem, v tom smyslu a takového charakteru napsat je, že: *„Dosud se učitelé v našich školách převážně orientují na poznávání vědomostí (popř. dovedností), méně na odhalení schopností žáků a ještě méně na zjišťování jejich vlastností. Jde o jednostrannou akcentaci (zdůrazňování) tzv. odborného přístupu“*.⁸⁷

Jsem přesvědčená, že takové krásné myšlenky vzdělaných a moudrých lidí mnozí dokážou pochopit, ale často jsou proti nim a v praxi tyto myšlenky nerealizují.

Při několika hospitacích na středních školách jsem opakovaně zaznamenala, že učitelé dělají častou chybu, když z neznalosti nerespektují proces vědomého myšlení svých žáků. V první kazuistice popíši postup, který byl zvolen a navržen učiteli, který projevil zájem lépe poznat povahu nejen tohoto svého žáka.

1. Kazuistika

Učitel měl zájem zjistit příčinu vzdělávacího problému u chlapce 19 let, studenta 1. ročníku nástavbového studia. Chlapec je bezproblémovým kuchařem, ale ve škole vždy dosahoval průměrných známek, ačkoliv se pravidelně na výuku připravoval.

Jedná se o jedináčka z úplné rodiny, který žije s rodiči v rodinném domě se zahradou v lázeňském městě. Matka 41 let pracuje jako zdravotní sestra a otec 42 let je původním povoláním soustružník. Otec z důvodu zániku firmy byl 3 měsíce nezaměstnaný. Doma se zdržuje nepravidelně a vzhledem k nové práci osobního řidiče, bývá i několik dní na služební cestě mimo domov. Hlavní péče o chod domácnosti je na matce. Vzhledem ke směnnému provozu nemocnice (zdravotní sestra), jí v minulosti pomáhala s péčí o domácnost a zahradu její matka (babička chlapce). Matka pravidelně chodí na rodičovské schůzky. Z důvodu kázeňských přestupků nebyla do školy nikdy volána.

Chlapec vychodil základní školu s rozšířenou výukou jazyků (německý jazyk, anglický jazyk) s průměrným prospěchem. Od I. stupně ZŠ chtěl být kuchařem.

---

⁸⁷ JANIŠ, K; KRAUS, B; VACEK, P. *Kapitoly ze základů pedagogiky*, Hradec Králové: Gaudeamus, 2005. s. 79.

Po ukončení ZŠ začal studovat učební obor kuchař. V rodině ani v příbuzenstvu nebyl nikdo kuchařem z povolání. Chlapec rád vzpomíná, jak ho základní jednoduchá jídla učila vařit babička ještě na I. stupni ZŠ, aby si uměl sám v době nepřítomnosti rodičů připravit teplé jídlo. Za přípravu byl pokaždé ze strany rodinných příslušníků pochválen a dělalo mu radost, že dokázal udělat milé překvapení pro své nejbližší nebo kamarády. Za nezdařené pokrmy nebyl nikdy kárán, naopak utěšován, že to bude příště určitě lepší.

Dle vyjádření matky, po dobu 3 měsíců, když otec ztratil práci, chlapec dobrovolně každý den si vzal sám na starost přípravu snídaní, svačín, polévek a hlavního jídla pro celou rodinu.

Zdravotní stav chlapce je bez omezení. Přiznány neuvážené experimentace s alkoholem, konkrétně po ukončení barmanském kurzu. Na osobní hygienu dbá příkladně. Neporušil nikdy školní řád, ve kterém je uvedena povinnost nošení společenského oblečení na výuku (*chlapci černé polobotky a kalhoty s páskem, případně oblek, klasická košile, kravata s logem hotelu, klasický pánský účes bez barevného zvýraznění, zákaz nošení šperků a tetování na těle*), neboť škola se nachází v prostorách prestižního zahraničního hotelu. Mimo školu se obléká dle vlastního uvážení – matka pouze autoritativně dohlíží na dostatečnost oblečení vzhledem k počasí.

V uplynulé době tříletého studia učebního oboru měl ve škole průměrný prospěch, ačkoliv se na výuku pravidelně připravoval. Na praxi chodí do dnešní doby rád. V minulosti velice úspěšně reprezentoval školu na různých gastronomických soutěžích.

Po vyučení nastoupil na dvouleté nástavbové studium. Ve škole má většinou průměrné ohodnocení a učitelé jeho studijní výsledky shodně hodnotí jako průměrné. Třídní učitel se domnívá, že pokud by se více učil, musel by dosáhnout lepších výsledků při zkoušení, pětiminutovkách, písemných kontrolních testech a tzv. kompozicích. Žák se připravuje dle svého vyjádření (což bylo potvrzeno matkou) pravidelně doma na vyučování. Domácí písemná příprava je vždy příkladná. Na velice slušné úrovni má slovní zásobu z německého a anglického jazyka. Bez větších problémů se plynule domluví v obou jazycích, které se učil již od 3. třídy na Základní škole s rozšířenou výukou jazyků.

Jeho hlavní mimoškolní aktivitou je společenský tanec, kterému se věnuje pod odborným vedením a zúčastňuje se zahraničních závodů. Po složení maturitní zkoušky má plány odejít vařit do lázeňského hotelu v Rakousku, kde chce získat další praktické zkušenosti v oboru kuchař.

U sledovaného chlapce byla zjištěna na základě posouzení biotypologických znaků dobře komponovaná vyšší vzpřímená, atletická postava, s rovnou polohou krku a kolmé čelo. Zjištěné informace nebyly panu učiteli zveřejněny.

Pro pana učitele nebyl známý způsob poznání povahy pomocí antropologické biotypologie, proto se přišel ve svém volném čase učit typologické znaky do učebny v prostorách Občanského sdružení Melius. Pro výuku bylo zvoleno pět výukových typologických obrazových příkladů (viz Příloha A, B, C, D, E):

Příloha A - obrazový příklad žáka s rychlým procesem vědomého myšlení

Příloha B - obrazový příklad žáka s pomalým procesem vědomého myšlení

Příloha C - obrazový příklad žáka s lépe komponovanou povahou

Příloha D - obrazový příklad žáka s nadměrnou hrdostí a odstupem

Příloha E - obrazový příklad žáka nesamostatného

Na typologickém cvičení byl pan učitel přímo od typologa prof. J. Š., nejdříve krátce seznámen s historií a podstatou vědecké metody antropologické biotypologie. Následovalo odborné vysvětlení teoretického popisu, jak znak vypadá a komentář povahových vlastností. Pan učitel se učil správně určit polohu krku a sklon čela atd. V širší podobě získané informace o lidské povaze si zaznamenával formou písemnou a na zvukový záznam MP3.

Praktická výuka typování znaků sklonu čela a polohy krku na více přítomných modelech probíhala pod dohledem supervize typologa. Pan učitel se naučil s přesností typovat krk a odlišovat, co již jsou záda nebo zátylek. Rovněž byl poučen, jak musí správně u typovaného určit přirozenou polohu hlavy z důvodu správného vyhodnocení znaků. Na několika modelech se naučil vyhmatat trichion, odhadnout a následně změřit výšku, šířku, hloubku, čela a úhel sklonu.

Nejednalo se o zkoušení, ale o získání osobních zkušeností a jistoty při typování. V průběhu typologického cvičení pan učitel projevil své silně zastoupené povahové vlastnosti vědyčtivost, riskantnost, žoviálnost, samostatnost, velice dobře zastoupený postřeh, rychlý proces myšlení, soudnost, veselost a další.

Rychle reagoval a nebál se začít přímo typovat, kladl řadu doplňujících otázek i k dalším znakům, které během typování již sám zaregistroval. Sám sobě se dokázal upřímně zasmát, například když byl upozorněn, že zátylek není krk a temeno hlavy s pleší není čelo.

Didaktické vyústění

Pan učitel před začátkem výuky byl velice zvědavý na to, až si ve třídě poprvé vyzkouší při práci s žáky své znalosti typování čela a krku. Avizované zkoušení opakování látky za půl roku se mělo týkat také sledovaného chlapce, který měl nerozhodnou známku mezi dobře a (lepší) dostatečně. Jednalo se o vyučovací hodinu v předmětu *Suroviny a výživa*. Žáci nic nevěděli o nových typologických znalostech pana učitele.

Mezi žáky, kteří se přihlásili na opravu známky, byl také sledovaný chlapec. Od učitele dostal v rámci opakování za úkol vypočítat energetickou hodnotu hlavního chodu jídla ve složení: *150 g restované krůtí maso, 200 g vařený brambor, 70 g čerstvá rajčata*. Učitel předal žákovi na kartičce napsanou gramáž surovin, které bude potřebné dosadit do vzorečku:

$$\text{»Energetická hodnota} = (\text{Bílkoviny} + \text{Sacharidy}) \times 17 + \text{Tuky} \times 38 = \text{kJ}\text{«}$$

Učitel si ověřoval u zkoušeného žáka znalosti vzorečku a schopnost pracovat s ním v praxi. Se skutečným zastoupením typologických znaků u sledovaného žáka nebyl dopředu učitel obeznámen. Jednalo se o následující typologickou diagnostiku:

1) **Rovná poloha krku** – při pohledu z boku je poloha krku rovná. Obrazový příklad *Příloha C* souhlasí s typologickým listem č. 28, obr. 7.⁸⁸

Význam znaků - samostatnost, rozhodnost, zdravá sebedůvěra, vyvážené povahové vlastnosti.

Komentář - Jedná se o žáka s lépe komponovanou povahou. Žák je pro učitele bezproblémový, neboť je dostatečně samostatný, rozhodný se zdravou sebedůvěrou.

2) **Kolmé čelo** – při pohledu z boku je čelo kolmé. Obrazový příklad *Příloha B* souhlasí s typologickým listem č. 28, obr. 3.⁸⁹

---

⁸⁸ ŠRAMO, J. *Typologický výukový list č. 28*. Typologická poradňa Bratislava.

⁸⁹ ŠRAMO, J. *Typologický výukový list č. 28*. Typologická poradňa Bratislava.

Význam znaků - Pomalá rychlost vědomého procesu myšlení, lehčeji se zahlubává, průměrný postřeh, originalita myšlenek, vysoká nápaditost.

Komentář - Žák upřednostňuje pomalé a hloubavé myšlení. Jedná se o žáka s pomalým procesem vědomého myšlení, který **potřebuje čas „30 sekund“**, aby potřebné či požadované ze své paměti „vyskládal“ a upravil náležitě informace na zhoštění se zadaného úkolu. Dostane-li žák pouze 10 sekund na přípravu myšlenek (aby dokázal správně odpovědět na položenou otázku), nedokáže se náležitě připravit na odpověď a v takovém případě neuspěje. Pokud učitel nedá žákovi dostatek času na rozmyšlení, pak tento žák zadaný úkol není schopen zvládnout. Pokud znalosti má a bude mu dán dostatek času na přípravu, tak zvládne úlohu bez problémů. Následkem neznalosti učitele správně vyhodnotit rychlost vědomého procesu myšlení žáka, mnohdy zbytečně dochází k nesprávnému hodnocení zkušeneho jedince.

Pan učitel vyhodnotil při pozorování sledovaného žáka správně typologické znaky **krk - rovná poloha, čelo - kolmé** a označil je křížky v kontrolní tabulce, kterou si připravil z důvodu zpětné kontroly. Učitel ještě nad rámeček požadavku vepsal do kolonky 2. **čelo kolmé**, na základě vlastního pozorování typologickou poznámku **široké a vysoké**, do kolonky 3. **krk rovný** připsal **silný**.

1.	čelo zešíkmené	
2.	čelo kolmé	široké a vysoké X
3.	krk rovný	silný X
4.	krk zakloněný	
5.	krk předkloněný	

Učitel ve zmíněné časové potřebě „30 sekund“ **úmyslně** tento čas diplomaticky zakrýval tím, že vyvolaného žáka nechal pracovat u tabule a ostatním žákům sděloval organizační záležitosti týkající se uzamykání šaten a vzrůstající počet pozdních příchoďů do školy. Vše probíhalo bez problémů. Vyvolaný žák po dobu osobně potřebného času „30 sekund“ zvládl všechny zmíněné úkony, a jelikož **odpověď znal**, následně bez problému na tabuli správně zapisoval nutný postup výpočtu.

Žák také na další zkušební otázky dostal časový prostor „30 sekund“ aniž si toho třída povšimla, neboť nenastalo ticho při čekání na odpověď. Učitel diplomatically potřebný čas vyplnil, že hovořil ke třídě a upoutal tak na sebe pozornost. Například nechal otevřít okno z důvodu vyvětrání vzduchu a kontroloval sešity s poznámkami. Chlapec dostal známku výborně za všechny tři splněné zkušební otázky. Na pohled byl žák velice spokojený se svým výkonem. Několik spolužáků hlasitě komentovalo jeho úspěšný výkon (při návratu do lavice). Učitel žákovi vyslovil pochvalu a přislíbil, že mu dá ještě několik šancí na opravení známky.

Před koncem hodiny učitel na základě svého rozhodnutí, ještě zcela nečekaně vyvolal sledovaného žáka a požadoval: „.....*prosím Tě znovu celé třídě připomeň vzoreček pro výpočet energetické hodnoty*“.

Tentokrát úmyslně nenechal chlapci potřebných 30 sekund na vědomý proces myšlení. Situace byla přímo učebnicová, neboť žák, který na začátku hodiny u tabule jednoduchý výpočet zvládal, v časové tísně nedokázal okamžitě ani začít mluvit a díval se na učitele široce otevřenými očima. Následně jako v každé třídě nastala situace, když vyvolaný neodpovídá do 10 sekund. Také ve sledované třídě došlo k šumu, snaze napovídat a nakonec k výbuchům smíchu na účet vyvolaného žáka. Pan učitel již nebyl překvapený silným rozruchem a neklidem ve třídě. Rázným překřičením třídy si vyžádal klid a s úsměvem k celé třídě řekl nahlas: „*Vážení, není čemu se smát, a pokud při dalším zkoušení u tabule bude umět ..... opět na jedničku může v pololetí dostat dvojku na vysvědčení*“.

Po skončení hospitace pan učitel konstatoval, že pokud by nevěděl o pomalém procesu vědomého myšlení u žáka, zřejmě by v nastalém rušení situaci vyhodnotil tak, že vyvolaný pravděpodobně nedával pozor, když na začátku hodiny úkol splnil. Dále připustil, že v takové situaci může učitel ze své neznalosti nedat dostatečný prostor žákovi s pomalým procesem vědomého myšlení. Přiznal se, že vzhledem k tomu, že on, má rychlý proces vědomého myšlení nedokáže si dost dobře představit a pochopit: „*že to někomu může až tak strašně dlouho trvat*“.

Závěrem bylo panu učiteli poděkováno za vstřícnou spolupráci na kazuistice, která byla shodně vyhodnocena jako prospěšná pro všechny zúčastněné strany.

2. Kazuistika

Žáci celého ročníku ve věkovém rozmezí 18 let měli připravit návrh scénáře na Mikulášskou besídku školy. Každý žák měl doma vypracovat v písemné (listinné) podobě návrh, který musel obsahovat kompletní rozpis přípravy i popis realizace celé akce. Prezentace jednotlivých scénářů se uskutečnila ve třídním kolektivu tak, že každý žák před třídou prezentoval svůj návrh na průběh Mikulášské besídky. Učitelka před prezentací žákům předala hodnotící listy s možností vpisovat poznámky a označit přidělení počtu bodů ke každému prezentovanému návrhu. Po každé přednesené prezentaci se třída aktivně dotazovala na určité realizační detaily. Nejlepší návrh scénáře na Mikulášskou besídku měl být za odměnu zrealizován.

Scénáře návrhů zůstaly položeny na stole učitelky, aby si je mohli podle zájmu ostatní prohlédnout. Vyhodnocení a vyhlášení nejlepšího návrhu se konalo po polední přestávce.

Nejlepší návrh scénáře vypracoval žák s lépe komponovanou povahou. Chlapec měl **rovnou polohou krku** (při pohledu z boku je poloha krku rovná). Obrazový příklad *Příloha C* souhlasí s typologickým listem č. 28, obr. 7.⁹⁰

Význam znaků – Samostatnost, rozhodnost, zdravá sebedůvěra, vyvážené povahové vlastnosti.

Komentář – Tento žák je pro učitele bezproblémový, neboť je dostatečně samostatný, rozhodný se zdravou sebedůvěrou.

Návrh tohoto žáka při prezentaci vyvolal nadšení, ale žel také skrytou závist. V odpoledních hodinách se zjistilo, že se ztratil návrh nejlepšího scénáře. Nikdo si ničeho nevšiml, nikdo si nepamatoval, kdo návrh měl v rukách poslední. Na rozhodnutí o realizaci akce dle nejlepšího scénáře to sice nic neměnilo, pouze ve třídě začala panovat napjatá a nepříjemná atmosféra. Začalo se hovořit o tom, že chlapci s rovným krkem návrh scénáře napsali rodiče, že to nebyla jeho samostatná práce. Tato varianta se rozšířila velice rychle a někteří rodiče tuto informaci dokonce vyslovili jako připomínku na rodičovské schůzce.

---

⁹⁰ ŠRAMO, J. *Typologický výukový list č. 28*. Typologická poradňa Bratislava.

Didaktické vyústění

Mikulášská besídka proběhla podle scénáře výherce. Celá třída pod vedením autora scénáře a koordinace učitelky, zajistila přípravu a průběh samotné akce. V praxi se potvrdilo, že žák je **dostatečně samostatný, rozhodný a se zdravou sebedůvěrou**. Pro spolužáky i vedení školy to byl přesvědčivý argument, že vybraný návrh od žáka s lépe komponovanou byl opravdu jeho nápad, který také dokázal organizačně zvládnout.

Po Mikulášské besídce přišly za třídní učitelkou dvě studentky z předmětné třídy a oznámily jí, že nechtějí krýt spolužáka, který „zašil“ nejlepší návrh scénáře a následně šířil nepravdu o výherci.

Odhaleným pachatelem byl **chlapec s polohou krku trvale předkloněnou bez chorobných příčin** – při pohledu z boku bylo typologickou diagnostikou zjištěno, že jeho krk je rovně předkloněný. Obrazový příklad žáka nesamostatného - *Příloha E* souhlasí s typologickým listem č. 28, obr. 9.⁹¹

Význam znaků – Tato poloha krku ukazuje slabou samostatnost, vyšší závistivost, navíc ještě podezíravostí zakrývanou důvěřivost.

Komentář – Žák s takovým krkem se vlastně snaží zakrýt svoji důvěřivost. Pro učitele to znamená, že musí počítat a nebýt překvapen nesamostatností při zadané práci. Ve třídních vztazích se projeví u tohoto žáka po čase určitá závistivost a podezíravost vůči ostatním spolužákům apod.

Tento žák sám žádný zajímavý návrh scénáře nevymyslel, neboť **měl slabou samostatnost**. Scénář spolužákovi schoval a nepravdy o něm začal šířit z důvodu své **vyšší závistivosti**.

Ve škole se netajil, že je členem sídlištní party, od jejíchž členů se často nechával přemluvit ke společným „akcím“ a několikrát i záškoláctví.

---

⁹¹ ŠRAMO, J. *Typologický výukový list č. 28*. Typologická poradňa Bratislava.

3. Kazuistika

V chlapecké třídě ve věkovém rozmezí 16 až 17 let měla být uskutečněna týmová práce na realizaci projektu, který byl vyhlášen vedením školy. Ve všech třídách probíhaly rušné diskuze o možném způsobu řešení. Nejdominantnější žák prosazoval tvrdošijně svůj názor, se kterým však několik spolužáků nebylo úplně spokojeno a vyučující vybízel k dalším návrhům, podnětům, názorům a verzím řešení.

Třídní diskuze byla prakticky ukončena ještě v přítomnosti vyučujícího, když nejdominantnější žák prohlásil sebevědomým způsobem před celou třídou, že se nebude podílet na společném projektu, pokud nebude přijata jeho vize o postupu zpracování. Učitel s jeho postojem veřejně nesouhlasil a označil je za nesprávný.

Didaktické vyústění

Nadměrně hrdý žák se cítil uražený a pocíťoval neuznání. Před svými rodiči i ostatními vyučujícími prezentoval události pouze ze svého pohledu, že jeho návrh neprošel i přesto, že byl nejlepší. V jeho podání se spolužáci proti němu spojili a domluvili. Na učitele, který údajně nezvládl situaci a nedokázal ocenit způsob navrženého řešení projektu, si přišel k řediteli školy stěžovat rozhněvaný otec žáka.

Typologickou diagnostikou bylo zjištěno, že se jedná o **žáka s nadměrnou hrdostí a odstupem** – při pohledu z boku bylo možné pozorovat, že jeho krk je trvale zakloněný bez chorobných příčin. Obrazový příklad - *Příloha D* souhlasí s typologickým listem č. 28, obr. 8.⁹²

Význam znaků – Nadměrná hrdost až pýcha, nafoukanost, podezřívavost, odstup, nepřizpůsobivost. Uvážlivost velmi vyhraněná, trpí důtklivostí, neuznáním a podezřívavostí.

Komentář – Učitel se těžko pracuje se žákem, který je těžko přizpůsobivý školnímu i třídnímu řádu a systému. Učitel by měl být připraven a nezaskočen když musí profesionálně zvládnout i situace, ve kterých je takový žák k ostatním spolužákům a lidem podezřívavý nebo neuznalý. Při ještě větším záklonu než na obraze se uvedené vlastnosti více zdůrazňují.

---

⁹² ŠRAMO, J. *Typologický výukový list č. 28*. Typologická poradňa Bratislava.

Závěr

V této práci se zabývám vědou o typologii člověka, která se zaobírá lidskou povahou a zdravím. K řešení tohoto problému jsem čerpala a zpracovala podklady z oblasti pedagogiky, psychologie, medicíny, antropologie, historie, sociologie, přírodovědy i výtvarných umění. Ve zkrácené formě předkládám souhrn zjištěných, přečtených a zpracovaných informací, které mnou zvoleným postupem a způsobem vyjadřování vypovídají o mém přístupu ke zvolené problematice. V praktickém vyučování se jedná o prvotní zpracování této problematiky.

Považuji za velice důležité zdůraznit a ujasnit všem čtenářům a hodnotitelům mé bakalářské práce, že nejsem autor produkující všechny myšlenky obsažené v práci, ale jsem autor skládající myšlenky dohromady, jak jsou za sebou dané v této bakalářské práci. Popis mnou řešeného problému je reakcí na současný celosvětový zájem uvědomělé společnosti o zlepšení systému ve školství, ve snaze vylepšit, zkvalitňovat a zefektivnit práci učitele s každým žákem či studentem, ku prospěchu obou zúčastněných stran.

V teoretické části se obšírněji zabývám popisem antropologické biotypologie, její metodou, historií a možnostmi praktického využití této vědy v práci učitele s žákem. Do první kapitoly jsem zařadila vymezení vědy antropologické biotypologie, její *předmět, popis, definici, disciplíny hraniční, teoretickou a aplikovanou, význam oboru, vymezení širšího, užšího pojetí*, a dále *metodologii antropologické biotypologie*. Ve druhé kapitole popisují *metodu devíti základních diagnostických kroků*. Třetí kapitola pojednává o existenci zákonitostí v přírodě s konkrétními příklady citací, z oblasti přírodních věd, medicíny a výtvarného umění. Historický exkurz ve čtvrté kapitole připomíná pouze některé osobnosti zabývající se typologií. Pátá kapitola obsahuje citace autorit o pedagogicko-psychologických chybách při pozorování. Připomínám nutnost respektovat vývojové danosti nejen žáka, ale také učitele. Upozorňuji na výhody antropologické biotypologie, při které učitel není přímo odkázán na aktivní spolupráci žáka. Vysvětluji rozdíl mezi pozorováním statických znaků a pozorování výkonu neboli dynamických znaků.

Cílem práce je ukázat cestu k využití antropologické biotypologie v praktickém vyučování. Mojí snahou bylo předložit odpověď na otázku, jak lze pomoci najít nezbytnou cestu individuálního přístupu při práci vyučujícího s žákem a studentem.

Praktická část popisuje tři konkrétní postupy antropologické biotypologie ve vyučování. První kazuistika sleduje postup způsobu hodnocení lidské povahy, který byl zvolen, aby napomohl učiteli rozšířit poznatky týkající se především povahové vlastnosti vědomého procesu myšlení. Učitel s touto znalostí dokázal odhalit příčinu vzdělávacího problému u svého žáka, kterému se v minulosti nedostávalo správného individuálního přístupu. Kazuistika splnila vytyčený záměr k vhodnému řešení nedostatků pramenících z neznalosti lidské povahy při pedagogické činnosti.

Výhodou tohoto způsobu hodnocení lidské povahy je, že je objektivně kritický, naučitelný a nepřímo závislý na osobních schopnostech. Každý pedagog je schopný se naučit uvedený způsob hodnocení lidské povahy. S těmito znalostmi lze podstatně zvýšit efektivnost výuky, protože učitel svou práci přizpůsobí povaze žáků. Z čehož vyplývá, že žáky bude lépe chápat. Lépe se s nimi shodne. Lépe u nich vyhodnotí individuální možnosti, schopnosti i jejich znalosti.

Základem života je, že každý musí vyhodnotit svoje okolí a rozhodnout se, jak na okolí reagovat. Z dlouhodobých zkušeností i profesních zjišťuji, že znalost povahy je pro život v každé oblasti velice důležitá. Pro učitelskou profesi a činnost přímo kritická. Na základě vlastních letitých zkušeností jsem přesvědčena, že správným řešením při hledání podstaty příčin problémů je nevynechat žádnou příležitost, metodu či způsob, které jsou schopné společnost kvalitně obohatit a rozšířit poznání lidstva.

Použité zdroje a literatura

Bibliografie profesora MUDr. RNDr. Bohumila Krajníka, Fondy a sbírky Akademie věd České republiky, 1964. 7 s.

BLINT, Clément. *ABC sebepoznání*. 1. vyd. Praha: Olympia, 2001. 224 s. ISBN 80-7033-335-9

BOUŠKA, Jiří. *Tadeáš Hájek z Hájku*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, 1976. 38 s.

BROZMAN, Branko. *O životě a diele I. P. Pavlova*, 1. vyd. Martin: Osveta, 1953. 24 s.

ČÁP, Jan; MAREŠ, Jiří. *Psychologie pro učitele*. 2.vyd. Praha: Portál, 2007. 655 s. ISBN 978-80-7367-273-7

ČAPEK, Norbert, Fabián. *Stručná typologie-Praktické návody k poznávání vloh a náklonností člověka*. 7. vyd. Praha: Kandi, 2000. 97 s. ISBN 80-238-5555-7

DAN, Jiří. *Intelligence a školní výkon ve vývoji a vzájemných souvislostech*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2002. 226 s. ISBN 80-210-2948-X

DELACOUR, Jean, Baptiste. *Malá encyklopedie charakterových vlastností aneb Jak poznat člověka na první pohled*. 1. vyd. Praha: Brána, 2006. 352 s. ISBN 80-7243-276-1

DOHNALOVÁ, Marie; MALINA, Jaroslav. *Slovník antropologie občanské společnosti*. 1. vyd. Brno: Cerm, 2006. 224 s. ISBN 80-7204-349-8

HARLAS, František, Xaver. *Rudolf II., milovník umění a sběratel*. 1. vyd. Praha: Topič, 1918. 79 s.

HARTL, Pavel. *Stručný psychologický slovník*. 1. vyd. Praha: Portál, 2004. 311 s. ISBN 80-7178-803-1

HRABAL, Vladimír. *Jaký jsem učitel?*, 1. vyd. Praha: SPN, 1988. 156 s. 14-635-88

CHLUP, Otokar. *Konstituce dítěte s hlediska pedagogického a sociologického*. Úchylná mládež. 1937. roč. XIII.

CHLUP, Otokar., KRAJNÍK, Bohumil. *Jak provádět biotypologický výzkum školní mládeže a přispět tím ke zvýšení její zdatnosti*. Úchylná mládež. Praha, 1940. roč. XLI.

CHRÁSTKA, Miroslav. *Didaktické testy*, 1. vyd. Brno: Paido, 1999. 91 s. ISBN 80-85931-68-0

IRMIŠ, Felix. *Temperament a autonomní systém*, 1. vyd. Praha: Galén, c2007. 204 s. ISBN 978-80-7262-475-1

JANIŠ, Kamil. *Obecná didaktika*, 1. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 2006. 108 s. ISBN 80-7041-080-9

- JANIŠ, Kamil; KRAUS, Blahoslav; VACEK, Pavel. *Kapitoly ze základů pedagogiky*, 2. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 2005. 163 s. ISBN 80-7041-0919-1
- KÁBRT, Jan. *Jazyk latinský I.*, 5. vyd. Praha: Informatorium, 1997. 144 s. ISBN 80-86073-16-5
- KOLAŘÍKOVÁ, Olga. *Téma osobnostních rysů v psychologii dvacátého století*, 1. vyd. Praha: Academia, 2005. 114 s. ISBN 80-200-1214-1
- KOMENDA, Antonín. *Sociální deviace*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 1999. 295 s. ISBN 80-244-0019-7
- KOUKOLÍK, František; DRTILOVÁ, Jana. *Život s deprivanty I*. 1. vyd. Praha: Galén, 2001. 390 s. ISBN 80-7262-088-6
- KOUKOLÍK, František. *Vybrané přednášky o vztahu mozku a chování*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1995. 141 s. ISBN 80-7066-992-6
- KRAJNÍK, Bohumil. *Biotypologie a výzkum dítěte. Úchylná mládež*. 1937. roč. XIII.
- KRETSCHMER, Ernst. *Körperbau und Charakter*. 26. vyd. Berlin: Springer, 1977. 387 s. ISBN 3-540-08213-1
- LAŠEK, Jan. *Sociální psychologie II*. 2. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007. 142 s. ISBN 978-80-7041-968-7
- MAŇÁK, Josef; ŠVEC, Štefan; ŠVEC, Vlastimil. (ed.) *Slovník pedagogické metodologie*. 1. vyd. Brno, Paido, 2005. 46 s. ISBN 80-7315-102-2
- MATULA, Vlastimil. *Hledání kamene mudrců*. 1. vyd. Praha, Orbis, 1948. 103 s.
- MÁLEK, Prokop. *Sondy pod povrch lékařské vědy*. 1. vyd. Praha: Avicenum, 1983. 362 s.
- MÁŠOVÁ, Hana. *Nemocniční otázka v meziválečném Československu*. 1. vyd. Univerzita Karlova Praha: Karolinum, 2005. 235 s. ISBN-80-246-0908-8
- MENTL, Stanislav. *Poslání a program Československé společnosti biotypologické. Úchylná mládež*. 1937. roč. XIII. č.5-6.
- PALÁN, Zdeněk. *Výkladový slovník lidské zdroje*, 1. vyd. Praha: Academia, 2002. 280 s. ISBN 80-200-0950-7
- PAŘÍZEK, Václav. *Jak naučit žáky myslet*, 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2000. 66 s. ISBN 80-7290-006-4
- POSPÍŠIL, Leopold. *Antropologie a věda*. 1. vyd. Olomouc: rektorát Univerzity Palackého v Olomouci, 1992. 33 s. ISBN 80-7067-077-0

- Potřebujeme profesní standard učitelů odborných předmětů a odborného výcviku?*
Praha: Národní ústav odborného vzdělávání, 2007, 48 s. ISBN 978-80-85118-09-4
Reprodukováno myšlenky pana prof. Jána Šrama.
- SERVÍT, Zdeněk. *Jan Marek Marci z Kronlandu zapomenutý zakladatel novověké fyziologie a medicíny*. 1. vyd. Bratislava: Veda, 1989. 280 s. ISBN 80-224-0032-7
- SCHARSCH, Hans-Henning. *Lékaři a nacismus*. 1. vyd. Praha: Themis, 2001. 223 s. ISBN 80-85821-90-7
- SCHINDLER, Radek. *Rukověť autora testových úloh*. 1. vyd. Praha: Centrum pro zjišťování výsledků vzdělávání, 2006. 86 s. ISBN 80-239-7111-5
- SKORUNKOVÁ, Radka. *Úvod do vývojové psychologie*. 1. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 2005. 69 s. ISBN 80-7041-727-7
- SKUTIL, Martin; KŘOVÁČKOVÁ, Blanka. *Diplomová práce a empirický výzkum pedagogických jevů*. 1. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 2006. 74 s. ISBN 80-041-428-6
- SLÍŽOVÁ, Dáša; *Oponentský posudek bakalářské práce*. Hradec Králové: 2009. 4 s.
- SOVÁK, Miloš. *Nárys speciální pedagogiky*. 6. vyd. Praha: SPN, 1986. 231 s.
- STROUHAL, Evžen. *Odešel profesor Krajník*. Fondy a sbírky Akademie věd České republiky. 1964.
- SYKA, Josef. *Mozek a kognitivní funkce* [online]. 2006. s. 49. Dostupné z:
<<http://www.google.com/search?q=cache:PhXTsgwXHUwJ:www.otevrena-veda.cz/ov/users/Image/default/C2Seminare/MultiObSem/105.pdf+Josef+Syka+o+lidsk%C3%A9m+mozku&hl=cs&ct=clnk&cd=1&gl=cz>>
- ŠKODA, Jiří; DOULÍK, Pavel. *Tvorba a hodnocení didaktických testů*. 1. vyd. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně Ústí nad Labem, 2007. 74 s. ISBN 978-80-7044-919-6
- ŠRAMO, Ján. *Kurz pro učitele*. Typologická poradňa Bratislava, 1995. Slovenská republika.
- ŠRAMO, Ján. *Kurz psychologické diagnostiky*. Typologická poradňa Bratislava, 2003. Slovenská republika.
- ŠRAMO, Ján. *Právna sila typológie*. Trestní právo, 2006, roč. XI, č. 2, s. 20. ISSN 1211-2860
- ŠRAMO, Ján. *Rozšiřovací typologický kurz*. Typologická poradňa Bratislava, 1994. Slovenská republika.

- ŠRAMO, Ján. *Typologický výukový list č. 28*. Typologická poradňa Bratislava. Slovenská republika.
- ŠRAMOVÁ, Blandína. *Osobnosť v procese ontogenézy*. 1. vyd. Bratislava: Melius, edícia psychológia, 2007. 166 s. ISBN 978-80-969673-0-8
- ŠTEFANOVIČ, Jozef. *Psychologie pro gymnázia a pedagogické školy*. 2. vyd. Praha: SPN, 1974. 323 s.
- TRPIŠOVSKÁ, Dobromila. *Psychologická diagnostika pro učitele*. 1. vyd. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, 1997. 89 s. ISBN 80-7044-159-3
- TVRDEK, Petr. *Norbert Fabián Čapek život a dílo*. 1. vyd. Praha: UNITÁRIA, 1995. 28 s.
- VINTR, Jindřich. *Základy didaktiky pro učitele odborných předmětů*. 1. vyd. České Budějovice: Jihočeská univerzita Pedagogická fakulta, 2002. 249 s. ISBN 80-7040-544-9
- VOJTOVÁ, Marie. *Dějiny československého lékařství*. 1. vyd. Praha: Avicenum, 1970. 382 s.
- WOLF, Josef. *Člověk a jeho svět II. Lidské rasy a rasismus v dějinách a v současnosti*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2000. 223 s. ISBN 80-246-0099-4

Seznam příloh

- Příloha A – Obrazový příklad žáka s rychlým procesem vědomého myšlení
- Příloha B – Obrazový příklad žáka s pomalým procesem vědomého myšlení
- Příloha C – Obrazový příklad žáka s lépe komponovanou povahou
- Příloha D – Obrazový příklad žáka s nadměrnou hrdostí a odstupem
- Příloha E – Obrazový příklad žáka nesamostatného
- Příloha F – Napsali o frenologii
- Příloha G – Československá společnost biotypologická
- Příloha H – Strípky ze životopisu Tadeáše Hájka z Hájku

Příloha A – Obrazový příklad žáka s rychlým procesem vědomého myšlení⁹³

Zešikmené čelo (podle typologického listu č. 18, obr. 2).

Význam znaků:

Realistický a rychlý postřeh, všímavý, pragmatické pozorovací schopnosti a paměť.

Komentář:

Žák při vyučování dobře spolupracuje, neboť má rychlé a bystré myšlení. Projevují se u něho výrazné pozorovací schopnosti. Učitel u tohoto žáka při vyučování zaznamenává a ocení dobrý postřeh, dobrou paměť a praktické myšlení. Žákem je upřednostňována pragmatičnost před teorií, to však neznamená, že by teorií zavrhoval.

---

⁹³ ŠRAMO, Ján. *Typologický výukový list č. 28*. Typologická poradňa Bratislava, Slovenská republika.

Příloha B – Obrazový příklad žáka s pomalým procesem vědomého myšlení⁹⁴

Kolmé čelo (podle typologického listu č. 18, obr. 3).

Význam znaků:

Pomalá rychlost vědomého procesu myšlení, lehčeji se zahloubává, průměrný postřeh, originalita myšlenek, vysoká nápaditost.

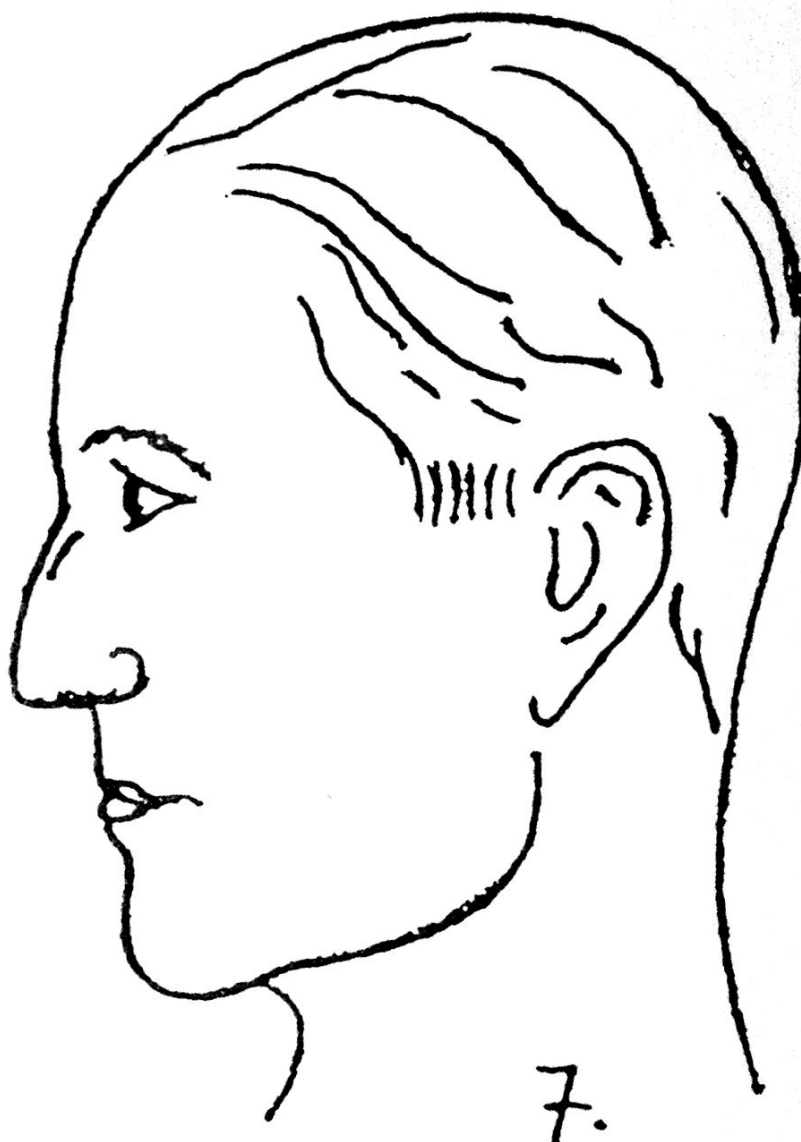
Komentář:

Žák upřednostňuje pomalé a hloubavé myšlení. Pokud by vyvolaný žák potřeboval 15 sekund na přípravu myšlenek, aby dokázal správně odpovědět na položenou otázku a dostane-li pouze 10 sekund, nedokáže se náležitě připravit na odpověď a v takovém případě neuspěje. Pokud učitel nedá žákovi dostatek času na rozmyšlení, pak tento žák zadaný úkol není schopen zvládnout. Přitom pokud znalosti má a bylo by mu dáno dostatek času na přípravu, tak by zvládl úlohu bez problémů. Následkem neznalosti učitele správně vyhodnotit rychlost vědomého procesu myšlení žáka, mnohdy zbytečně dochází k nesprávnému hodnocení zkoušeného jedince.

---

⁹⁴ ŠRAMO, Ján. *Typologický výukový list č. 28*. Typologická poradňa Bratislava, Slovenská republika.

Příloha C – Obrazový příklad žáka s lépe komponovanou povahou⁹⁵

Rovná poloha krku při pohledu z boku (podle typologického listu č. 28, obr. 7).

Význam znaků:

Samostatnost, rozhodnost, zdravá sebedůvěra, vyvážené povahové vlastnosti.

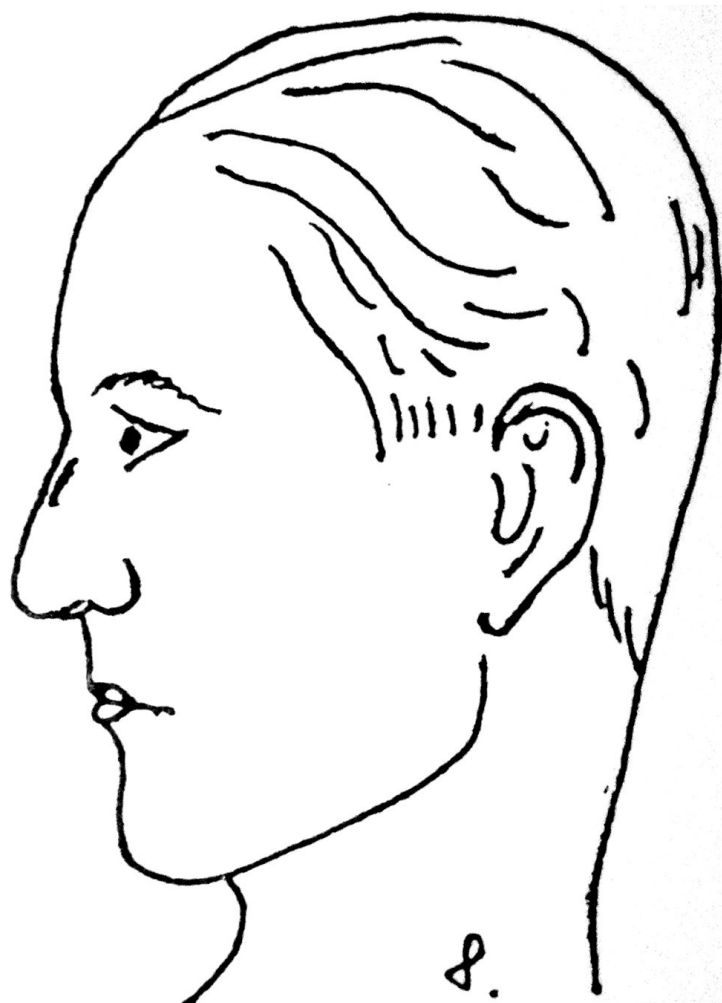
Komentář:

Tento žák je pro učitele bezproblémový, neboť je dostatečně samostatný, rozhodný se zdravou sebedůvěrou.

---

⁹⁵ ŠRAMO, Ján. *Typologický výukový list č. 28*. Typologická poradňa Bratislava, Slovenská republika.

Příloha D – Obrazový příklad žáka s nadměrnou hrdostí a odstupem⁹⁶

Poloha krku trvale zakloněná bez chorobných příčin při pohledu z boku, (podle typologického listu č. 28, obr. 8).

Význam znaků:

Nadměrná hrdost až pýcha, nafoukanost, podezřívavost, odstup, nepřizpůsobivost. Uvážlivost velmi vyhraněná, trpí důtklivostí, neuznáním a podezřívavostí.

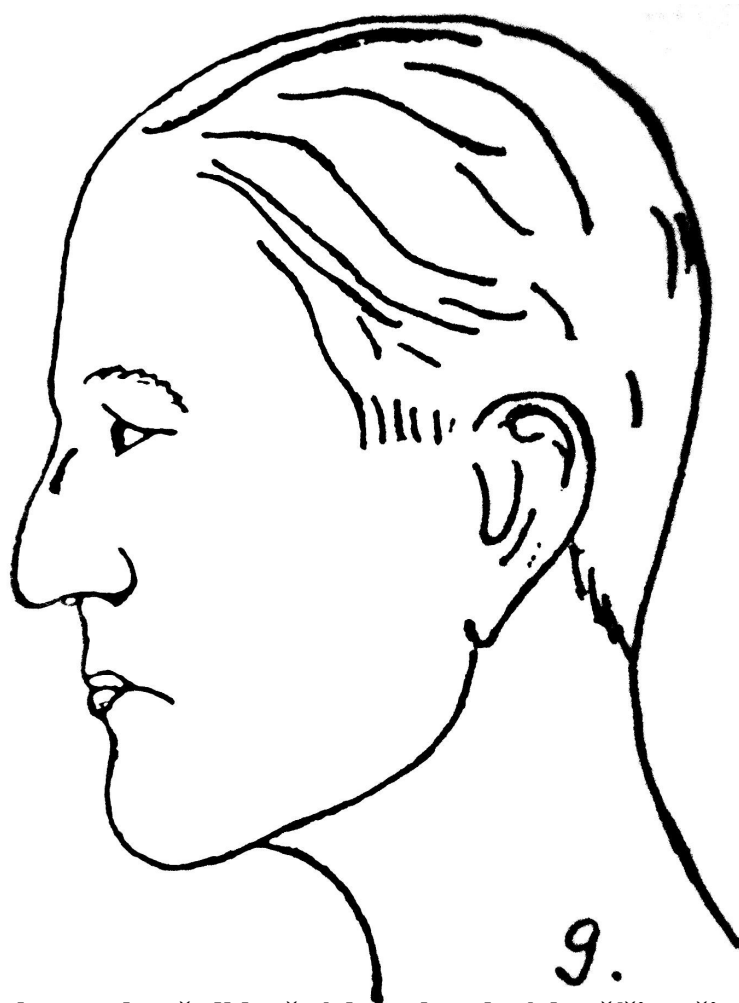
Komentář:

Učiteli se těžko pracuje s žákem, který je těžko přizpůsobivý školnímu i třídnímu řádu a systému. Učitel by měl být připraven a nezaskočen, když musí profesionálně zvládnout i situace, ve kterých je takový žák k ostatním spolužákům a lidem podezřívavý nebo neuznalý. Při ještě větším záklonu dozadu než na obraze se tyto vlastnosti více zdůrazňují.

⁹⁶ ŠRAMO, Ján. *Typologický výukový list č. 28*. Typologická poradňa Bratislava, Slovenská republika.

Příloha E – Obrazový příklad žáka nesamostatného⁹⁷

Poloha krku trvale předkloněná bez chorobných příčin při pohledu z boku krk v předklonění je rovný, (podle typologického listu č. 28, obr. 9).

Význam znaků:

Tato poloha krku ukazuje slabou samostatnost, vyšší závistivost, podezřivostí zakrývanou důvěřivost.

Komentář:

Žák s takovým krkem se vlastně snaží zakrýt svoji důvěřivost. Pro učitele to znamená, že musí počítat a nebýt překvapen nesamostatností při zadané práci. Ve třídních vztazích se projeví u tohoto žáka po čase určitá závistivost a podezřivost vůči ostatním spolužákům apod.

---

⁹⁷ ŠRAMO, Ján. *Typologický výukový list č. 28*. Typologická poradňa Bratislava, Slovenská republika.

Příloha F – Napsali o frenologii

Na začátku si připomeneme, že: „*Věda se definuje jako soustavné studium souboru faktů (jevů) majících vztah k problému, které se analyzují empirickou metodou ve snaze dosáhnout zobecnění. Každý obor, který si zasluhuje být nazýván vědou, musí vykazovat tři základní atributy: musí se zabývat objektivními fakty, empirismem a abstraktní teorií*“.⁹⁸

Mezi 30 nejznámějších disciplín antropologické biotypologie patří frenologie, metoda ke zjišťování povahy podle tvaru lebky. Tato metoda poskytuje v praktickém životě možnosti náležitého kontrolního ověření, proto se jedná o vědeckou metodu.

Autorka při sestavení této přílohy zvolila záměrně takový postup, kterým chce nalézat širší souvislosti s hlubším pohledem na zjednodušené soudy a úsudky pro i proti, které se objevují nejen ve veřejném mínění o frenologii. Cílem této Přílohy F – Napsali o frenologii je snaha sestavit do logického celku, citace od několika autorů, kteří psali o frenologii.

*Stručný psychologický slovník, jehož autorem je Doc. PhDr. Pavel Hartl definuje termín frenologie následujícím obsahem: „**frenologie** kraniologie a kranioskopie; překonané učení o stavbě lebky jako ukazateli duševních schopností a charakterových rysů; založeno na předpokladu, že lidské duševní schopnosti se skládají z nezávislých vloh a každá z nich má své přesné místo na povrchu mozku, **frenologická mapa** nástroj frenologie: na mapě lebky domněle lokalizovala funkce a osobnostní rysy”*.⁹⁹

„Každá osoba má mnoho mínění o nejrůznějších věcech a lidech. Odbornost je založena na poznatcích v jednom oboru a vede k tomu, že přijímáme a tvoříme na jejich základě také mínění v jiných oblastech. Na rozdíl od poznatků oboru, který známe, mají tyto nově vytvořené informace iracionální doprovod: bývají tedy nejen názorem, ale i přesvědčením. Mezi poznatky a míněním je rozdíl nejen v emocionálním obsahu, ale také gnoseologický“.¹⁰⁰

⁹⁸ POSPÍŠIL, L. *Antropologie a věda*. Olomouc: rektorát Univerzity Palackého v Olomouci., 1992. s. 7.

⁹⁹ HARTL, P. *Stručný psychologický slovník*. Praha: Portál., 2004. s. 70.

¹⁰⁰ LAŠEK, J. *Sociální psychologie II*. Hradec Králové: Gaudeamus., 2007. s. 101.

Slovník antropologie občanské společnosti uvádí, že s oborem frenologie je úzce spojováno jméno Franz Joseph Gall (9. 3. 1758 Rakousko – 22. 8. 1828 Francie). Tento vídeňský rodák byl uznávaným lékařem a psychologem. Všeobecně je uváděn jako zakladatel oboru frenologie. Prostřednictvím této disciplíny se pokusil ustavit materialistický výklad lidského myšlení a v roce 1796 svoji domněnku definoval.

Původně se nauka Dr. Galla měla nazývat organologie, ale na návrh svého spolupracovníka Johanna Caspara Spurzheima ji v roce 1798 pojmenoval frenologie.

Oba lékaři v Paříži roku 1810 publikovali lékařskou studii týkající se anatomie a fyziologie nervového systému obecně a mozku zvláště, včetně pozorování zjišťujících možnost rozpoznat dispozice k řadě duševních a rozumových vlastností ze struktury lidské a zvířecí hlavy. Jejich lékařské dílo bylo vydáno v německém jazyce pod názvem: *„Anatomie und Physiologie des Nervensystems im Allgemeinen, und des Gehirnes insbesondere mit Beobachtungen über die Möglichkeit, die Anlagenmagrerer Geistes – und Gemürhseigenschaften“*.¹⁰¹

O lékaři F. J. Gallovi, napsal v roce 2006 český prof. MUDr. Josef Syka, DrSc., z Ústavu experimentální medicíny Akademie věd ČR, Praha.

„Roku 1796 definoval vídeňský lékař F. J. Gall základy oboru, který je znám jako frenologie. V pozadí této činnosti byla nepopiratelná snaha nalézt vztah mezi jednotlivými oddíly mozkové kůry a jejich funkcí. Bohužel v té době nebyla k dispozici zařízení jako pozitronová emisní tomografie, funkční magnetická resonance či magnetoencefalografie. Proto se Gall spolehnul na měření různých parametrů lebky, korelaci hrbolů lbi a duševních vlastností majitele lbi apod“.¹⁰²

---

¹⁰¹ DOHNALOVÁ, M.; MALINA, J. *Slovník antropologie občanské společnosti*. Brno: Cerm, 2006. s. 234.

¹⁰² SYKA, J. *Mozek a kognitivní funkce*, 2006. s. 41. [online]. Přístupné z: <http://www.google.com/search?q=cache:PhXTsgwXHUwJ:www.otevrena-veda.cz/ov/users/Image/default/C2Seminare/MultiObSem/105.pdf+Josef+Syka+o+lidsk%C3%A9m+mozku&hl=cs&ct=clnk&cd=1&gl=cz>.

„Pochopitelně tyto výzkumy nevedly k žádnému rozumnému cíli. Je třeba si však uvědomit, že se celý základ moderních neurověd teprve začínal vytvářet v průběhu devatenáctého století.

*Ještě v první polovině 19. století nebylo nic známo o struktuře nervových buněk, nemluvě o jejich funkci. Až v r. 1863 popsal francouzský lékař Pierre Paul Broca ztrátu řeči u pacienta s lézí mozku, postihující část levého čelního laloku“.*¹⁰³

V mnoha publikačních zdrojích od jiných autorů u pojmu frenologie nacházíme zcela běžně snad až příliš jednoduché vysvětlení, že se jedná o pavědu, nevědeckou metodu apod.

Nejsou výjimkou ani názory následujícího obsahu: *„...jedná se o středověkou metodu, jejíž hypotézy se nikdy nepotvrdily, a která proto již začátkem minulého století skončila oprávněně na smetišti dějin (pokud nechceme mluvit o mnoha pokusech o její zneužití v teoriích o nadřazenosti ras, árijských lebkách, apod.). K získání pravdivých znalostí není třeba ani studia antropologie, stačí například pouze otevřít Ottovu encyklopedii obecných vědomostí (snadno dostupnou i na internetu) z let 1888 – 1943, a dočíst se, že »musila býti celá nauka frenologická zavržena jakožto soustava bludných závěrů, čerpaná z důvodů fantasticky jalových a vši podstaty postrádajících«.*¹⁰⁴

Motivovaný čtenář má možnost zjistit zcela zásadní rozpor. Metoda zjišťování povahy podle tvaru lebky je v praktickém životě kýmkoliv ověřitelná. Pro každé hodnocení je lepší, pokud lidé se vyhnou pohledu z jediného zorného úhlu a pokusí se nalézt širší souvislosti. Následně dle možností se pokusíme zjistit širší okolnosti a spojit dostupné informace do logického celku.

Ve skriptech pro posluchače 3. lékařské fakulty Univerzity Karlovy z roku 1995 se uvádí, že zakladatelem frenologie byl F. J. Gall, rakouský anatom počátku 19. století.

¹⁰³ SYKA, Josef. *Mozek a kognitivní funkce*, 2006. s. 41. [online]. Přístupné z:

<<http://www.google.com/search?q=cache:PhXTsgwXHUwJ:www.otevrena-veda.cz/ov/users/Image/default/C2Seminare/MultiObSem/105.pdf+Josef+Syka+o+lidsk%C3%A9m+mozku&hl=cs&ct=clnk&cd=1&gl=cz>>.

¹⁰⁴ SLÍŽOVÁ, D. *Oponentský posudek bakalářské práce*. Hradec Králové, 2009. s. 3.

*„Jeho vývoj a další vývoj jeho pohledu na činnost mozku je příkladem cesty od vědy k pseudovědě a dokladem názoru Sir K. R. Peppera (1902 – 1994), že více než na správnosti teorie záleží na její plodnosti. Gall byl první, kdo usoudil, že by řečové funkce mohly být vázány na čelní laloky. Je tvůrcem představy mozkové kůry jako soustavy center, čímž je zakladatelem velmi plodné lokalizacionistické teorie, která přinesla v průběhu 19. st. velké výsledky (Broca a objev řečového centra r. 1861 je jedním z příkladů)“.*¹⁰⁵

Z předmětných skript se dovídáme o problematickém prosazování vědeckých poznatků do praxe. MUDr. František Koukolník, DrSc. uvádí: *„Dějiny výzkumu vztahu mozku a řeči jsou dlouhé a fascinující“.*¹⁰⁶

K hlubšímu a komplexnějšímu zamyšlení se nám nabízí vyvrcholení sporu mezi lokalizacionisty a zástupci opačného názoru, které vedly až ke rvačce ve francouzské akademii.

*„Mozek pacienta »Tan-tan«, na němž v únoru r. 1861 P. P. Broca demonstroval »Brocovo centrum řeči« je uschován dodnes a byl nedávno vyšetřen výpočetní tomografií. Spory mezi lokalizacionisty, přesvědčenými, že řeč má centrum nebo centra a zástupci opačného názoru, vedly ve francouzské akademii ke rvačce. (Již předtím tato akademie zakázala přednášky o vzniku jazyka, neboť vášnivost debat se vedle úplné neplodnosti často chýlila k podobnému zakončení)“.*¹⁰⁷

Těžko si dnes dovedeme představit skutečnou atmosféru, podmínky a postoje v uvedené historické době. Zjednodušeně řečeno, doba byla úplně jiná, neboť v Evropě měla dominantní vliv katolická církev. Probíhající výše popisované události týkající se Dr. Galla, dělilo 170 let zpátky od středověku tzv. doby temna.

---

¹⁰⁵ KOUKOLÍK, F. *Vybrané přednášky o vztahu mozku a chování*. Praha: Karolinum, 1995 s. 14.

¹⁰⁶ KOUKOLÍK, F. *Vybrané přednášky o vztahu mozku a chování*. Praha: Karolinum, 1995 s. 67.

¹⁰⁷ KOUKOLÍK, F. *Vybrané přednášky o vztahu mozku a chování*. Praha: Karolinum, 1995 s. 67.

Autorka práce nabízí motivovanému čtenáři před následujícími informacemi a citacemi o frenologii shrnutí vědeckého přístupu jak, by asi v praxi měl probíhat vědecký přístup.

Vědecký přístup byl upravený podle prof. Leopolda Pospíšila¹⁰⁸

1. Neustále usilovat o **objektivnost**, vyhnout se osobnímu zaujetí, předpojatosti a etnocentrismu; vědec musí opustit morální předsudky a hodnotící soudy.
2. Vědec musí být při svém zkoumání a popisu výsledků **přesný**. Musí odmítnout pochybné důkazy, přílišnou generalizaci a nejasnou řeč. Svě koncepce by měl definovat jasně, aby se vyhnul rozdílným nebo protikladným interpretacím.
3. Vědec musí **mít odvahu riskovat neoblíbenost** u veřejnosti u kolegů a třeba i politicky mocných. Měl by být principiální a ne pragmatický.

Poučení se vrátíme zpět k informacím o frenologii. Nikdo z nás si nedovede dost dobře představit, jaké nastalo asi pozdvižení, nevole a pobouření, když si dovolil MUDr. Gall napsat a vyslovit na veřejnosti své přesvědčení zhruba následujícího obsahu:

„...centra v mozkové kůře mají i vlastnosti, jako jsou láska nebo náboženský cit“.¹⁰⁹

V té době se jednalo o značně odvážná přesvědčení, které MUDr. Gall sdělil odborné i laické veřejnosti. O bližších podrobnostech neznáme seriózní nestranné informace. Je však až zarážející, že hypotéza MUDr. Galla nebyla do dnešní doby vědeckým způsobem vyvrácena.

V literatuře se ustálily a opakují pouze názory: *„Frenologie je pseudověda, usuzující na tyto a další lidské vlastnosti z rozličností tvaru lebky, neboť její tvar má odpovídat uspořádání korových mozkových center“.*¹¹⁰

---

¹⁰⁸ POSPÍŠIL, L. *Antropologie a věda*. Olomouc: Univerzita Palackého, 1992. s. 15.

¹⁰⁹ KOUKOLÍK, F. *Vybrané přednášky o vztahu mozku a chování*. Praha: Karolinum, 1995. s. 14.

¹¹⁰ KOUKOLÍK, F. *Vybrané přednášky o vztahu mozku a chování*. Praha: Karolinum, 1995. s. 14.

Podle názoru antropologa prof. Pospíšila: „*Proti našim géniům nevystupovala pouze církev a politikové, ale především jejich kolegové*“.¹¹¹

„*Ještě je třeba dodat, že celá oblast anatomie, biologie a fyziologie nebyla církví pokládána – až na některé výjimky – za ideologicky do té míry nebezpečnou jako oblast kosmologie. Hlasatelé nových myšlenek se tu proto mohli pohybovat o něco volněji. Nicméně i zde existovaly určité kritické otázky, při jejichž řešení se badatel snadno mohl dostat na pomezí bludu nebo kacířství*“.¹¹²

V dnešní době se nesnižuje civilizovaná společnost přímo k upalování badatelů či géniů. Žel často zaznamenáváme, že proti jejich osobě a jejich tvrdé práci přetrvává skrytá či veřejná závist, pomluvy a různé druhy znevažování obdobně, jak se o tom dozvídáme z historie.

„*Kritika církví posvěcených dogmat zasáhla církev na nejcitlivějším místě – na nebesích. Proto byla její reakce tak tvrdá a nekompromisní, zvláště na přelomu 16. a 17. století, kdy postihla krutě dva nejvýznamnější myslitele a badatele té doby: Giordana Bruna (1548-1600) a Galilea Galileie (1564-1642)*“.¹¹³

“... *Bruno skončil svou pouť v Benátkách, kde byl inkvizicí uvězněn a v r. 1593 vydán po delším diplomatickém jednání inkvizici římské. Zde byl po sedmiletém věznění odsouzen a upálen.*“¹¹⁴

Jelikož MUDr. Gall zemřel ve Francii dne 22. 8. 1828, nemůžeme chtít, aby sám obhájl, ukázal a dokázal, že centra v mozkové kůře mají i vlastnosti, jako jsou láska nebo náboženský cit.

---

¹¹¹ POSPÍŠIL, L. *Antropologie a věda*. Olomouc: Univerzita Palackého, 1992. s. 15.

¹¹² SERVÍT, Z. *Jan Marek Marci z Kronlandu zapomenutý zakladatel novověké fyziologie a medicíny*. Bratislava: Veda, 1989. s. 119-120.

¹¹³ SERVÍT, Z. *Jan Marek Marci z Kronlandu zapomenutý zakladatel novověké fyziologie a medicíny*. Bratislava: Veda, 1989. s. 119.

¹¹⁴ SERVÍT, Z. *Jan Marek Marci z Kronlandu zapomenutý zakladatel novověké fyziologie a medicíny*. Bratislava: Veda, 1989. s. 133.

Nic není tajemné, a pokud má kdokoli skutečně snahu ověřit si v dnešní době pravdivost zjistitelnosti povahových vlastností podle tvaru lebky, musí se nejdříve naučit alespoň základní diagnostické metody antropologické biotypologie.

Je to přitom naprosto jednoduché, neboť jedním z předpokladů k ověření hypotézy MUDr. Galla je zapotřebí náležitých znalostí z teorie a zároveň náležitých praktických znalostí a zkušeností. Neodmyslitelná osobní zkušenost v praxi (např. dle výše uvedeného vědeckého přístupu) čímž je myšleno na věc (lebku) doslova a do písmene šáhnout, vyhmatat a vyměřit.

Zůstal ještě veliký otazník za tvrzením, že frenologie byla zneužita. Z jakých důvodů bývá frenologie spojována dokonce se zruďnými teoriemi, praktikami a činy proti lidskosti, které ve vyhlazovacích, koncentračních táborech vykonávali nacističtí lékaři?

MUDr. Gall při své badatelské práci pravděpodobně nepředpokládal, co mu všechno bude přičítáno dokonce v 21. století na vrub „jeho“ nauky frenologie.

Bez černobílého vidění se pozastavíme nad napsaným soudem o frenologii:

„ ... a mnoha pokusech o její zneužití v teoriích o nadřazenosti ras, árijských lebkách, apod“ .¹¹⁵

Po prostudování publikace »*Lidské rasy a rasismus v dějinách a v současnosti*« se dovídáme, že již ve starověku byly vzájemně porovnávány tělesné znaky různých lidských skupin. RNDr. Josef Wolf, CSc., uvádí: „*Předpokládáme, že existenci lidských ras si lidé uvědomovali už od počátku starověku. Staří Egypťané už v 15. století před. n. l. rozlišovali čtyři rasy, které také odlišně znázorňovali a popisovali: na autentickém obraze jsou znázorněny hlavní etnické skupiny tehdy známého světa: cihlovou barvou je vykreslen Egypťan, bílou barvou Lybijec (s výrazným tetováním), žlutou barvou Asyřan z Přední Asie a černou barvou Núbijec z jihu Egypta a z Afriky. Jde zároveň o jedno z nejstarších známých vyobrazení lidských ras na světě*“ .¹¹⁶

---

¹¹⁵ SLÍŽOVÁ, D. *Oponentský posudek bakalářské práce*. Hradec Králové, 2009. s. 3.

¹¹⁶ WOLF, J. *Lidské rasy a rasismus v dějinách a v současnosti*. Univerzita Karlova v Praze: Karolinum, 2000. s. 79.

„Starí Egypťané se zřejmě výrazně odlišovali od ostatních etnik nejen barvou pleti, ale také tvarovými znaky, což se o současných obyvatelích Egypta říci nedá, protože jsou sice potomky starých Egypťanů, ale v průběhu tisíciletí byli mnohonásobně promíšeni přistěhovalci z Arábie, Přední Asie i severovýchodní Afriky. Také v důsledku klimatických a geografických změn na území samotného Egypta a v sousedství...“¹¹⁷

Z důvodu získání logického celku při pohledu na frenologii, je nutné znát alespoň základ o postavení antropologie v širším vědním kontextu. Použijeme odborný názor prof. antropologie Leopolda Pospíšila, který také přednášel od roku 1990 na Univerzitě Palackého v Olomouci (pro posluchače učitelského studia biologie).

„Antropologové nejsou omezováni tradičními hradbami mezi vědami a dokonce ani základní zdí mezi přírodními a společenskými vědami. Neobejdou se bez znalosti obojího. Hranice mezi antropologií jako přírodovědou a jako společenskou vědou se vede na úrovni podoborů, kde odděluje fyzickou antropologii (jako přírodovědu) od kulturní antropologie (jako společenské vědy). První z nich zkoumá povahu a funkci lidského organismu, což je základ pro pochopení povahy člověka a jeho tvůrčí činnosti – kultury“¹¹⁸

¹¹⁷ WOLF, J. *Lidské rasy a rasismus v dějinách a v současnosti*. Univerzita Karlova v Praze: Karolinum, 2000. s. 79-80.

¹¹⁸ POSPÍŠIL, L. *Antropologie a věda*. Olomouc: Univerzita Palackého, 1992. s. 25-26.

„Proto jsou fyzičtí antropologové především biology, kteří studují anatomii různých lidských populací, minulých a i současných, a porovnávají je. Pro své studium morfologie člověka navrhli specializované nástroje a přístroje pro měření a výpočet indexů velikosti kostí, pro stanovení tvaru zubů (korunek, kořenů, rýh atd.) a pro určení tvaru a barvy vlasů, barvy kůže, vývinu muskulatury a rozměrů těla (šířka zad a pánve, výška ve stoje a v sedě atd.)“¹¹⁹

Hledáme-li objektivní odpověď, na konkrétní zneužití frenologie zjistíme, že to bylo trochu jinak. Ze studie „Lékaři a nacismus“, jejíž autor je Hans – Henning Scharsach (politický žurnalista a vedoucí zahraniční rubriky NEWS), se dovídáme, že všechno na světě se dalo zneužít v rukou nacistů.

„Hitlera fascinovala také díla z oboru psychologie. Brožurka Duše mas. Psychologické úvahy o vzniku masových hnutí, kterou vydal na podzim roku 1919 mnichovský psychiatr J. T. Rossbach, zřejmě bezprostředně ovlivnila jeho názory, jak vést a nadchnout masy. Přednášky podobného typu, jakou přednesl v červenci 1920 v Mnichově dvorní rada MUDr. J. Decker na téma Masová sugesce a politika, se staly pevnou součástí nacistických školicích programů“¹²⁰

O vědeckých zásluhách vynikajícího přírodovědce Charlese Darwina není pochyb, přesto jeho pracné objevy na cestě poznání byly v rukách demagogů zneužity proti milionům lidí.

„V druhé polovině 19. století vznikla Darwinova evoluční teorie přirozeného výběru: v přírodě se prosadí jen lépe přizpůsobený živočich. Takzvaní sociální darwinisté tento poznatek zkreslili tím, že ho ze zvířecí říše přenesli na lidskou společnost“ v boji o existenci přežije jen nejsilnější. Nacionální socialisté uplatnili tento model na konkurenční boj jednotlivých ras. S odvoláním na Darwina se snažili legitimovat svou politiku a své zločiny tvrzením, že jsou „v souladu s přírodou“¹²¹

¹¹⁹ POSPÍŠIL, L. *Antropologie a věda*. Olomouc: Univerzita Palackého, 1992. s. 25-26.

¹²⁰ SCHARSCH, H. H. *Lékaři a nacismus*. Praha, Themis, 2001. s. 15.

¹²¹ SCHARSCH, H. H. *Lékaři a nacismus*. Praha, Themis, 2001. s. 25.

„V nacionálně socialistickém hnutí zaujímali lékaři od počátku významné místo. Hitler u nich našel mnohokrát inspiraci. Již v době jeho uvěznění na pevnosti Landsberg, kdy na základě náhodně přečtených knih fabuloval své politické cíle, hrála důležitou roli i medicínská témata, jako nauka o dědičnosti a rasách. Kromě nápadu na dálnice a auto značky Volkswagen se tu v jeho hlavě zrodila také vize, jak prostřednictvím výběru vypěstovat árijskou rasu. Ke knihám, jejichž obsah Hitler náruživě vstřebával, patřil i Narys nauky o lidské dědičnosti a rasové hygieně. Dva ze spoluautorů, Eugen Fischer a Ernst Rodin, patřili k učitelům fanatického rasového genetika svobodného pána Otomara von Verschuer, který hrál o pár let později ústřední roli v nacistické medicíně a dosáhl neblahé proslulosti jako duchovní otec a příznivec osvětivského lékaře Josefa Mengeleho“.¹²²

„Směr jim naznačili renomovaní vědci. Darwinův bratranec Francis Galton, anglický lékař a přírodovědec, formuloval koncem 19. století teorii dědičnosti a odvodil z ní teze o zlepšení lidské rasy. Této své teorii říkal eugenika. Představoval si, že se omezí porodnost „nevhodných“ jedinců a zvýší „produktivita vhodných“ tím, že budou uzavírat sňatky v mladém věku a zdravě vychovávat děti. V Německu se namísto pojmu eugenika začal užívat – snad obecně srozumitelnější – termín rasová hygiena. Těchto interpretací sociálního darwinismu se chopili populističtí zjednodušovatelé Darwinových zákonů selekce, jako byl rasový hygienik Alfred Ploetz nebo zoolog a přírodní filozof Ernst Haeckel, a začali vytvářet vizi likvidace „méněcenných lidí“.¹²³

O existenci institut pro frenologii v Americe se dočteme v souvislosti s českou osobností prof. Norberta Fabiána Čapka. ThMgr. Petr Tvrdek o něm napsal:

„Bylo u něho přirozené, že studoval všechno možné, vše, co jej zajímalo a čím by mohl sloužit a pomáhat lidem. Čapek se věnoval zejména těmto oborům: obecná psychologie, psychologie náboženství, psychoterapie, srovnávací dějiny náboženství, nauka o typech a výběru zaměstnanců. Výsledkem studia na vysokoškolských ústavech bylo mj. získání titulů z oboru teologie, filosofie a několika disciplín psychologických“.¹²⁴

¹²² SCHARSCH, H. H. *Lékaři a nacismus*. Praha, Themis, 2001. s. 25-26.

¹²³ SCHARSCH, H. H. *Lékaři a nacismus*. Praha, Themis, 2001. s. 25-26.

¹²⁴ TVRDEK, P. *Norbert Fabián Čapek život a dílo*. Praha: UNITARIA, 1995. s. 14.

„Roku 1916 se stává členem amerického institutu pro **frenologii** a je uznán za profesora psychoterapie.“¹²⁵

Zhruba v roce 1936 vychází Čapkovo dílo „Typologie“: „Jedná se o praktický návod k tomu, jak poznávat povahu člověka podle jeho zevnějšku. I toto dílo se dočkalo několika vydání.“¹²⁶

MUDr. Karel J. Hašpl byl zetěm a přímým spolupracovníkem prof. N. F. Čapka. V Praze dne 1. října 1947 do úvodu Čapkovy knihy: *Stručná typologie - Praktické návody k poznávání vloh a náklonností člověka pro veřejnost*, Dr. Karel J. Hašpl napsal: „Bohužel, veškeré práce Dr. Čapka byly za války zakázané – a speciálně typologie. Němci dobře věděli, jak podrobně popsal Čapek již v r. 1924 Hitlera, kdy o něm mnoho lidí ještě nevědělo. Mařili proto každý pokus o vydání této práce. Mnoho cenných Čapkových rukopisů zničilo gestapo.“¹²⁷

Profesor Norbert Fabián Čapek byl nacisty zavražděn 30. října 1943 v koncentračním táboře Dachau. ThMgr. Tvrdek Petr zveřejnil konkrétní fakta: „V poválečných letech došlo brzy i na ty, kteří Čapka i jeho dceru Zoru měli na svědomí: bývalý šéfredaktor listu »Árijský boj« Rudolf Novák, který jako první udal, Čapka gestapu a sám posílal na jeho přednášky další špehy, ...“¹²⁸

Poslední citace je velice málo známá, ačkoliv se paradoxně jedná o přímou spojitost mezi frenologií a zdravým selským rozumem.

„Zajímavé je, že si frenologie nevěděla rady s čelními laloky a jejich místo označila pojmem „census communis“ (společný smysl nadřazený smyslovým korovým centřům ostatním). Aniž si to zaslouží, měla v tomto ohledu do jisté míry pravdu a nadto se pojem dostal do angličtiny. Zní „common sense“, neboli zdravý (selský) rozum.“¹²⁹

¹²⁵ TVRDEK, P. *Norbert Fabián Čapek život a dílo*. Praha: UNITARIA, 1995. s. 14.

¹²⁶ TVRDEK, P. *Norbert Fabián Čapek život a dílo*. Praha: UNITARIA, 1995. s. 22.

¹²⁷ ČAPEK, N. F. *Stručná typologie. Praktické návody k poznávání vloh a náklonností člověka*. Praha: Kandi, 2000. s. 9.

¹²⁸ TVRDEK, P. *Norbert Fabián Čapek život a dílo*. Praha: UNITARIA, 1995. s. 26.

¹²⁹ KOUKOLÍK, F. *Vybrané přednášky o vztahu mozku a chování*. Praha: Karolinum, 1995 s. 14.

Závěrem lze napsat, že celkový pohled na frenologii se stává překvapivě korigujícím.

Při řešení problematiky se osvědčil zvolený postup sloučení informací do logického celku. Hlubší pohled do širších souvislostí problematiky ukázal:

- ❖ zjednodušené soudy a úsudky pro a proti,
- ❖ rozdíl mezi jednoduchým lidským míněním při přijímání informací bez dostatečných znalostí a mezi náležitými znalostmi spojených s hotovými nebo ověřitelnými poznatky.

Příloha G – Československá společnost biotypologická

Z dochovaných písemných zdrojů, které ve 30 letech 20. století publikoval prof. MUDr. Stanislav Mentl a prof. MUDr. et RNDr. Bohumil Krajník bylo možno sestavit následující historický exkurz o vědecké společnosti mající název Československá společnost biotypologická.

„P o d n ě t k z a l o ž e n í Čsl. společnosti biotypologické vyšel ze skupiny pracovníků různých oborů lékařských, kteří připravovali organizačně i vypracováním přednášek první lékařský sjezd o lidské konstituci u nás, který byl konán 14. a 15. listopadu 1936 ve Zlíně. Mimořádná účast na tomto sjezdu ukázala, že je tu zájem a potřeba systematického výzkumu v tomto oboru. A tak úsilí, které vyplynulo původně z organizace lékařské práce vedoucích lékařů Bařovy nemocnice, nabylo širšího rozsahu a hlavně zásluhou prof. Dr. Stanislava. Mentla vedlo k založení nové společnosti.“¹³⁰

Tehdy vyslovil pěkné přání ředitel Bařovy nemocnice prim. MUDr. Bohumil Albert: *„Aby z tohoto novorozeněte vyrostl jedinec nejkrásnějšího konstitučního typu, dlouho žijící a přinášející našemu lékařství mnoho dobra“.*¹³¹

Za půl rok na valném shromáždění ve Zlíně 27. dubna 1937 byla ustanovena nová vědecká společnost pod názvem Československá společnost biotypologická. Město Zlín se stalo jejím hlavním sídlem. Československá společnost biotypologická byla první zahraniční pobočkou francouzské biotypologické společnosti Société de Biotypologie (jenž měla sídlo v Paříži). Publikační možnosti pro Československou odbočku byly zajištěny v oficiálním orgánu francouzské společnosti »Biotypologie«. V tomto časopise ve svazku IV., v prosinci roku 1936 vyšla zpráva informující o vzniku Československé společnosti biotypologické: *„Fondation de la Société Tchecoslovaque de Biotypologie, affiliée a la Société Francoise de Biotypologie“.*¹³²

¹³⁰ KRAJNÍK, B. *Biotypologie a výzkum dítěte*, Úchylná mládež, 1937. roč. XIII., č. 5-6. s. 94.

¹³¹ MENTL, S. *Poslání a program Československé společnosti biotypologické*, Úchylná mládež, 1937. roč. XIII., č. 5-6. s. 93.

¹³² KRAJNÍK, B. *Biotypologie a výzkum dítěte*, Úchylná mládež, 1937. roč. XIII., č. 5-6. s. 95.

Československá biotypologická společnost měla zajištěný přímý styk s francouzským vědeckým světem a také s mezinárodním vědeckým forem. Podle stanov bylo možné zakládat další odbočky Československé společnosti biotypologické, v kterémkoliv místě naší republiky a jejich práce měla být řízena správním výborem v Praze.

V období 30 let 20. století byla považována lidská konstituce za důležitou. Lékaři z Baťovy nemocnice ve Zlíně v čele s primářem MUDr. Vojtěchem Tolarem uspořádali první sjezd o lidské konstituci v Československu.

Za hlavní pracovní sídlo Československé společnosti biotypologické bylo zvoleno město Zlín. Důležitým důvodem byly mimořádné možnosti v Sociálním oddělení Baťovy nemocnice. Nabízela se přímá možnost aplikace dosažených výsledků pro lékařskou prevenci v nejširším slova smyslu s použitím dosažených výsledků konstitučního badání k odhadu pracovní schopnosti v různých úsecích lidské práce. Členové biotypologické společnosti, tuto praktickou aplikaci označovali jako „biokratii“ (autorem tohoto zkráceného názvu byl prof. MUDr. Henri Laugier).

„Nejednou se o Baťově nemocnici mluvilo jako o nejmodernější „klinice“ v ČSR, ačkoliv pojem klinika byl vyhrazen jen výukovým zařízením. Mezi pozoruhodnostmi meziválečné Baťovy nemocnice je vědecky založená průmyslová medicína pěstovaná v oddělení pro sociální a průmyslovou hygienu závodů, a (stejně jako ve Vítkovicích) také spojující kurativu s prevencí. Tento způsob práce začínal z bezprostředních zájmů továrny o spojení lékaře s obuvníky, s pojišťovnou, s osobním oddělením podniků. Známa je matrika zdravotní obce (důkladné lékařské vyšetření a zdravotní kartotéka všech, tj. i zdravých zaměstnanců i uchazečů o práci u Bati), vedená od roku 1932 ve spolupráci se Státním zdravotním ústavem v Praze.

Metodická akce, určující antropometrickým měřením u každého zaměstnance typ tělesné a charakterové konstituce a lékařským vyšetřením oceňující jeho zdravotní stav škálou 1-5 (od »kypícího zdraví« po »nemocen-neschopen«), byla chápána jako významný přínos pro včasnou profylaxi a základna k široce koncipovanému genealogickému i zdravotnickému výzkumu do budoucna.

*Ovšem určování individuálních schopností pro určité zaměstnání se mnohým uchazečům o práci ve zlínských závodech nutně muselo jevit jako fatální, navíc tato osudová rána přicházela z rukou lékaře, který byl v bezprostředním spojení s osobním oddělením závodů. Do r. 1935 bylo zaregistrováno 22 000 lidí pracujících v podniku či uchazečů o práci, v roce 1938 evidovala klinická vyšetření 36 000 osob, mj. všech zaměstnanců podniku“.*¹³³

Československá společnost biotypologická chtěla systematicky studovat konstituční lidské typy po všech stránkách. Mělo se jednat o studium na základě velmi širokém a s použitím všech speciálních vědních disciplín, pokud z nich lze vytěžit něco pro vytvoření synthesy jednotlivých poznatků. Studium lidského individua bylo zaměřeno z hlediska genetického, morfologického, psychiatrického, sociologického, z hlediska obecně biologického s použitím poznatků experimentální genetiky zoologické a botanické. Cílem společnosti bylo sdružit k součinnosti představitele všech oborů biologických věd, které se zabývají problémem konstituce, biotopů a jejich zákonitosti v živém světě.

*„Konstituční typový portrét člověka, sjednocující jeho trvalé vlastnosti morfologické, funkcionální nervové a duševní, je zrcadlem individuality každého jedince. Seznamuje nás se zákonitostmi jeho povahy a životní filosofie, jeho psychomotorické reaktivity, jeho obrannými schopnostmi vůči vlivům životního prostředí, dává nám možnost posuzovat jeho schopnost k povolání a stanovit zásady individuální profylaxe. Umožňuje nám tímto prohloubeným hodnocením jedince, zlepšit jeho uplatnění ve společnosti a tím jeho životní osud, ve prospěch i společnosti samotné.“*¹³⁴

---

¹³³ MÁŠOVÁ, H. *Nemocniční otázka v meziválečném Československu*. Praha: Karolinum, 2005. s. 152.

¹³⁴ MENTL, S. *Poslání a program Československé společnosti biotypologické, Úchylná mládež*. 1937. roč. XIII., č. 5-6. s. 91.

Společnost chtěla organizovat pravidelný pracovní styk s různými organizacemi a ústavy, které měly přímo nebo nepřímo co činit s biotypologickým výzkumem. Došlo k navázání součinnosti s některými klinikami, např. se Zemským ústavem pedologickým v Praze, s Vojenským vědeckým ústavem v Praze. O spolupráci projevíli zájem některé tehdejší životní pojišťovny.

*„...je jasné patrné, že lidskou osobnost nelze pochopit a správně hodnotit jinak, nežli v rámci příslušné biotypové skupiny. Nemusíme prokazovat, jak dalekosáhlý význam může proto nabýt biotypologické studium pro poznání člověka, pro poměr lékaře k nemocnému a pro všechny sociální vědy vůbec. Biotypologie, správně chápána a využita, dovede nás přivést k poznáním, kterých tak naléhavě potřebuje pro svoji práci nejen lékařství, ale i všechny vědy, obírající se studiem člověka a snahou o upravení zdravých podmínek jeho života na zemi. Biotypologický pohled na lidskou osobnost, její zákonitosti a potřeby, dovede nám i usnadnit cestu z ideového zmatku, z mnohých omylů a zbytečných sporů současného života.“*¹³⁵

„Jsme si však při tom dobře vědomí, že tu běží o zákonitosti, které platí obecně pro vznik, vývoj a zánik jedinců v celé říši živočišné i rostlinné. Proto klademe zvláštní váhu na součinnost a pracovníky v genetice, zoologické i botanické, kterým dává experimentální metodika, u člověka nemožná, zvláště cenné studijní možnosti.

*Jde tu o nový vědní obor, založený na pracovní koordinaci četných oborů jiných, čímž vznikají sice nové pracovní možnosti, ale současně i nesnáze. Jsou tím pochopitelnější, uvážíme-li, terminologický a názorový zmatek, panující v dnešní konstituční nauce.“*¹³⁶

Výzkum konstituční neměl být omezen jenom na dospělé jedince obojího pohlaví, nýbrž měl zahrnout v sobě i výzkum dětí od nejútlejšího věku až do doby postpubertální.

¹³⁵ MENTL, S. *Poslání a program Československé společnosti biotypologické*, Úchylná mládež. 1937. roč. XIII., č. 5-6. s. 91.

¹³⁶ MENTL, S. *Poslání a program Československé společnosti biotypologické*, Úchylná mládež. 1937. roč. XIII., č. 5-6. s. 92.

Získané poznatky se měli uplatnit v lékařství individuálním i sociálním, kurativním i preventivním, lepší organizaci různých oborů lidské činnosti a v praktickém životě vůbec. Tato aplikace se měla vztahovat například i na posouzení normálních nebo patologických stavů lidí, na snahy terapeutické, eugenické, pedagogické, prevenci lékařskou, na kriminologii, na volbu povolání a racionální organizaci lidské práce.

Československá společnost biotypologická, svoji administrativu vedla a schůze konala v biologickém ústavu Lékařské fakulty Karlovy univerzity, Praha II, Albertov 4, jejímž přednostou byl již tehdy světově uznávaný prof. MUDr. Jan Bělehrádek.

Na Albertově se měla soustřeďovat bibliografie odborné literatury, čímž měl být vytvořen základ k budoucí knihovně Československé společnosti biotypologické. Budoucí její výzkumné laboratoře pro systematický výzkum lidské konstituce se měly vybudovat v Praze.

Jednatelem společnosti prof. MUDr. *et* RNDr. Bohumilem Krajníkem (později jejím předsedou) byla zaznamenána v dobové publikační činnosti, neobyčejně bohatá metodika biotypologického výzkumu vycházející z vědecké práce členů společnosti. O metodice výzkumu byla v roce 1938 vypracována zpráva do první vědecké publikace biotypologické společnosti. Zakladatelé Československé společnosti biotypologické chtěli řešit pomocí biotypologie mnoho problémů majících vztah k praktickému životu a to nejen k blahu lékařství, ale také ve všech ostatních vědních odvětvích pro lepší budoucnost národa a státu. Zájem v lékařských i jiných kruzích o novou vědeckou společnost byla velmi živá.

Ve světě existovalo několik rozsáhlých speciálních ústavů, vybavených aparaturou, speciálními knihovnami, školeným personálem, který se věnoval výhradně jen konstitučnímu výzkumu. V Paříži to byl Hôpital Henri Rousselle; v Bologni oddělení lékařské kliniky Violovy; v Janově Pendeùv ústav L'Instituto biotypologico artogenetico; v Berlíně Jaenschùv ústav Institut für Konstitutionsforschung a Poliklinik für Konstitutionsmedizin v nemocnici Charité; ve Frankfurtě nad Mohanem ústav Verschuerùv; v Baltimore rozsáhlé oddělení ústavu Institute for Biological Research na Johns Hopkins University, řízené R. Pearlem a mnoho jiných ústavů.

Zakládající členové Československé společnosti biotypologie byli lékaři, kteří kriticky hodnotili a odsuzovali výzkumy zaměřené proti člověku. Například doc. MUDr. et RNDr. Bohumil Krajník. „*V říjnu 1936 kriticky hodnotil probíhající výzkumy lidské konstituce v Berlíně a Marburku*“.¹³⁷

Představitelem francouzské biotypologické společnosti Société de Biotypologie byl prof. MUDr. Henri Laugier, profesor fyziologie na pařížské Sorbonně (přírodovědecká fakulta pařížské univerzity), který byl generálním sekretářem Francouzské společnosti biotypologické v Paříži. V Praze dne 24. května 1937 se uskutečnila ve Spolku československých lékařů „La biotypologie et la Médecine“ přednáška, na které prof. MUDr. Henri Laugier vysvětlil cenu biotypologie pro lékařství. Následujícího dne 25. května 1937 přednášel v Praze ve Francouzském ústavu: *Sociální aplikace biotypologických poznatků o člověku*. Jeho přednášky opětovně podnítili zájem o studium biotypologie.

„*Pracovní metody biotypologie budou voleny z pomůcek všech zúčastněných oborů. Více nežli o metody nové jde tu o koordinaci běžných metod rozličných oborů vědních, které se sdružují k biotypologickému studiu člověka.*“¹³⁸

„*Pedagogika jako teorie a praxe má dvojí zájem na studiu lidské konstituce a na biotypologickém výzkumu. Předně jí jde o zjištění individuálního konstitučního stavu, které jest jí východiskem a podmínkou pro vychovatelské a vyučovatelské počiny a dále hledá stupeň vychovatelnosti ve shodě s oněmi zjištěnými skutečnostmi. Je-li patrné, že vlastním polem pedagogické teorie a praxe jest studium a uskutečňování vychovatelských norem, že pedagogika jest věda normativně-praktická, pak musí poučení o konstituci, charakteru, typu očekávat od těch vědních oborů, jejichž vlastním předmětem jest vědecké zjištění podmínek.*“¹³⁹

¹³⁷ STROUHAL, E. *Odešel profesor Krajník*, Fondy a sbírky Akademie věd České republiky 1964. s. 3.

¹³⁸ MENTL, S. *Poslání a program Československé společnosti biotypologické*, Úchylná mládež. 1937. roč. XIII., s. 92.

¹³⁹ CHLUP, O. *Konstituce dítěte s hlediska pedagogického a sociologického*. Úchylná mládež. Praha, 1938. s. 81.

Takto zahájil svoji přednášku na téma: *Konstituce dítěte z hlediska pedagogického a sociologického* prof. PhDr. Otokar Chlup, na debatní večer o dětské konstituci, kterou pořádala v Praze dne 25. února 1938 Československá společnost biotypologická.

Prof. PhDr. Otokar Chlup (v letech 1920-1950) působil jako profesor pedagogiky na brněnské Masarykově univerzitě. Předmětnou přednášku ukončil konstatováním: „*Souvislost vědy biotypologické s praktickou výchovou a se školskou organizací přinese prospěch jak teoretický tak praktický*“.¹⁴⁰

Za dva roky později prof. Chlup společně s prof. Krajníkem vysvětlovali tuto problematiku ve článku: „*Jak provádět biotypologický výzkum školní mládeže a přispět tím ke zvýšení její zdatnosti*“.¹⁴¹

Československá společnost biotypologická uspořádala v Praze ve dnech 1. a 2. dubna 1939 svůj druhý pracovní a vědecký sjezd. Program II. sjezdu byl otištěn v odborných časopisech.

„*Čs. společnost biotypologická v Praze pořádá 1. a 2. dubna 1939 svůj druhý pracovní a vědecký sjezd pod protektorátem ministra školství a národní osvěty prof. Dr. Jana Kaprase. Na sjezdu přednášejí 1. d u b n a:*

- prof. MUDr. Stanislav **Mentl** (*Endokrinní charaktery konstitučních typů*)
- řed. MUDr. F. H. **Kafka** (*Konstituční typy s hlediska charakterologického*)
- doc. MUDr. et RNDr. Boh. **Krajník** (*Ukázka výzkumu psychických radikálů u konstitučních typů a jejich vztah k somatopsychické stavbě*)
- MUDr. Alois **Mikiska** (*Jaký vliv má abnormální konstituce kojence na jeho vývoj*)
- prof. MUDr. Vlad. **Vondráček** (*Konstituce a terapie a konstituční terapie*)

Odpoledne jest věnováno otázkám pedagogickým se stanoviska biotypologického - přednášejí:

¹⁴⁰ CHLUP, O. *Konstituce dítěte s hlediska pedagogického a sociologického*. Úchylná mládež. Praha, 1938. roč. XIV., s. 85.

¹⁴¹ CHLUP, O., KRAJNÍK, B. *Jak provádět biotypologický výzkum školní mládeže a přispět tím ke zvýšení její zdatnosti*. Úchylná mládež. Praha, 1940. roč. XLI.

- prof. PhDr. Otokar **Chlup** (*Význam pedagogicko-praktické znalosti dětské konstituce*)
- doc. PhDr. Jiří V. **Klíma** (*Je biotop dispozice konstantní či se mění a jakými vlivy?*)
- PhDr. Marcel **Aymonin** (*Les types constitutionnels en formation pendant la première adolescence*)

Druhý den sjezdu je věnován speciálním otázkám lékařským a přednášejí:

- doc. PhDr. Božo **Škerlj** z Lublaně (*Konstituce ženy. Vztah mezi konstitucí a rasou*)
- následují lékaři prof. MUDr. Josef **Saidl**, prof. MUDr. Ant. **Přecechtěl**, doc. MUDr. Vladimír **Hlaváček**, doc. MUDr. Emil **Petráček**, a primář MUDr. Vojtěch **Tolar**.

Přihlášky k účasti přijímá (sjezd. poplatek 10 K) Čs. společnost biotypologická v Praze XII., Korunní třída č. 162. Sjezd se koná v Praze II., Na Albertově č. 4 ve velké posluchárně Purkyňova ústavu“.¹⁴²

„Po nuceném přerušení činnosti biotypologické společnosti umožnila pořádání přednášek Biologická společnost, které se plně zúčastnil prof. Krajník“.¹⁴³

Mnichovskou dohodou a odstoupením Sudet Němcům v roce 1938 vyvrcholila politická situace v Evropě a následující události se negativně promítly do všech společenských oborů a života lidí. Wehrmacht vpochoval 15. března 1939 do Prahy a k násilnému uzavření Českých vysokých škol došlo 17. listopadu 1939.

Baťova nemocnice také prožívala těžkosti válečného období a celkovou atmosféru ještě zhoršilo zabrání celého IX. pavilonu pro německé pacienty. 1. června 1942 byl nacisty donucen odejít z Baťovy nemocnice její ředitel a spoluzakladatel MUDr. Bohuslav Albert, kterému se naštěstí podařilo zachránit život. Primář interního oddělení Baťovy nemocnice MUDr. Vojtěch Tolar, dne 3. srpna 1942 byl zatčen a deportován do koncentračního tábora v Osvětimi.

¹⁴² Biotypologický sjezd. časopis Úchylná mládež, 1939. roč. XV., č. 4. s. 92.

¹⁴³ STROUHAL, E. *Odešel profesor Krajník*, Fondy a sbírky Akademie věd České republiky 1964. s. 4.

V koncentračním táboře Mauthausen dne 7. května 1942 nacisté uskutečnili hromadnou popravu učitelů z Masarykovy univerzity v Brně. Mezi popravenými byl prof. MUDr. Karel Hora, v jedné osobě člen Československé společnosti biotypologické, Československé biologické společnosti, Association des Anatomistes, přednosta Anatomického ústavu Lékařské fakulty Masarykovy univerzity v Brně, expert pro průmyslovou hygienu při Baťově nemocnici ve Zlíně a ředitel Vzdělávacího kurzu pro učitelství tělocviku na středních školách při Masarykově univerzitě v Brně.

Velice mnoho tragických událostí válečných a poválečných zapříčinilo, že se již v plné šíři nepodařilo navázat na započatou vědeckou činnost členů Československé společnosti biotypologické.

Závěrem si připomeneme alespoň některé tituly o biotypologii a Československé společnosti biotypologické. Najdeme je v rozsáhlé (čítá 81 titulů) bibliografii bývalého předsedy Československé společnosti biotypologické, vědce a vysokoškolského profesora MUDr. RNDr. Bohumila Krajníka.¹⁴⁴

1. *Výzkum konstituce a její význam pro lékařství.* (Rozšířená habilitační přednáška MUDr. RNDr. Bohumila Krajníka ze dne 17. V. 1934). Biologické listy, roč. 19, čís. 3, 1934.
2. *Lékařský sjezd o výzkumu lidské konstituce, konaný ve Zlíně v listopadu 1936.* Biologické listy, roč. 22, čís. 1, 1937.
3. *O důležitosti správně provedeného genealogického výzkumu.* Článek v týdeníku Zlín, roč. XX, 1937.
4. *Biotypologie a výzkum dítěte.* Úchylná mládež, roč. XIII, 1937.
5. *Výzkum lidské konstituce a brannost.* Vojenské Rozhledy, roč. XVIII, 1937.
6. *O lidských typech.* Věda a Život, roč. 4, 1938.

---

¹⁴⁴ Bibliografie profesora MUDr. RNDr. B. Krajníka, Fondy a sbírky Akademie věd České republiky 1964. s. 3-7.

7. Alexis Carrel: *Člověk, tvor neznámý* (Man the Unknown). Referát v čas. KALICH, roč. XVII, 1938.
8. *Výzkum konstituce dítěte s hlediska genetického*. Úchylná mládež, roč. XIV, seš. 4, 1938.
9. *Biotypologický výzkum a brannost státu*. (L'étude des types humains et son importance pour la défense nationale.) Sbírnka přednášek a rozprav z oboru vojenského. Vojenský ústav vědecký, Praha, 1938.
10. *Co je to biotypologický výzkum a jeho význam pro sociální práci*. Časopis Sociální pracovnice, č. 7, 1938.
11. Konstituční nauka v biologii. Monografie *O lidské konstituci*. (Franc. resumé), Praha, 1939.
12. Program a metody biotypologického výzkumu. Monografie *O lidské konstituci*. (Franc. resumé), Praha, 1939.
13. Jak jest nutno posuzovati s hlediska lékařského povinnou školní docházku do 15 let. Článek v brožuře *O povinném školském vzdělání mládeže do 15 let*. Praha, 1939.
14. *Význam biotypologického výzkumu ve školství*. Škola měšťanská, roč. XLI, 13, 1939.
15. O. Chlup, B. Krajník: *Jak provádět biotypologický výzkum školní mládeže a přispět tím ke zvýšení její zdatnosti*. Úchylná mládež, roč. XLI, 1940.
16. *Referáty o činnosti České společnosti biotypologické*. Články v časopisu: Pro Zdraví Národa. roč. IV, č. 6 a 7, 1940.
17. *Jakou úlohu má konstituce dítěte*. Kniha: Šťastné dítě, vyd. Ženská nár. rada, Praha, 1941.
18. *Zprávy o schůzích České společnosti biotypologické*. Čas. lék. čes. 80: 253, 1316, 1352, 1941.
19. *Jak se projevují různé typy lidí*. Vesmír, roč. XXI, 1942.

20. B. Krajník, K. Šabat a K. Coufal: *Je možno posuzovati úrazovost s hlediska příslušnosti ke konstitučnímu typu?* Čas. lék. čes. 82: 970, 1943.
21. *Základní pojetí a genetická analýsa konstitučních lidských typů.* Čas. lék. čes. 83: 1355, 1944.
22. *Vztah konstituce k chorobným úchylkám.* I. Svazek Královehradeckých lékařských spisů, 1947.
23. *Materiální a mravní hodnoty národa zárukou jeho vývoje.* Předneseno na XII. konferenci prevent. lékařství v Tatranské Lomnici, konané ve dnech 11. až 13. 4. 1947. Zdravý lid, roč. XXVII, 1947.
24. *Biotypologie a škola.* II. Svazek Královehradeckých lékařských spisů, 1947.
25. *Vztah endokrinní soustavy ke vzniku normálních i odchýlných konstitučních typů.* III. Svazek Královehradeckých lékařských spisů, 1948.
26. *Synthetická biologie.* Učební text pro posluchače lékařství. Hradec Králové, 1950.
27. *Krátký přehled nauky o vývoji před Darwinem a nauka Darwinova.* Kapitola v Biologii obecné, II. díl. Učební texty vysokých škol, Praha, 1952 a 1953.
28. *Prevence vyplývající z výzkumu genetiky a konstituce člověka.* Acta Univ. Carol., Suppl. IV/ 1957.
29. *Biologické základy stárnutí a dlouhověkosti.* Plzeňský lékařský sborník, sv. 7, s. 5-19, 1958.
30. B. Krajník a E. Strouhal: *Výzkum tělesných proporcí somatotypů 11 až 16 letých hochů.* Plzeňský lékařský sborník, sv. 10, 1959.
31. B. Krajník a J. Sova: *Růst a pohlavní vývoj hochů během puberty.* Plzeňský lékařský sborník, sv. 13, s. 25- 44, 1960.¹⁴⁵

---

¹⁴⁵ Bibliografie profesora MUDr. RNDr. B. Krajníka, Fondy a sbírky Akademie věd České republiky 1964. s. 3-7.

Příloha H - Střípky ze životopisu Tadeáše Hájka z Hájku

Pro sestavení této přílohy bakalářské práce bylo čerpáno z příspěvků, které v roce 1975 na konferenci Univerzity Karlovy u příležitosti 450. výročí narození významného českého učenice Tadeáše Hájka z Hájku přednesl: Doc. Ing. František Fabian, CSc., RNDr. Jiří Bouška, CSc., prof. RNDr. Radovan Hendrych, CSc., PhDr. Ladislav Niklíček, CSc., prof. RNDr. Vladimír Guth, DrSc., a prof. RNDr. Vladimír Vanýsek, DrSc.

Tadeáš Hájek z Hájku, ve světové literatuře známý spíše pod zlatinizovaným jménem Hegecius nebo též Tadeáš Nemicus. Syn Kateřiny a Šimona Hájka se narodil v Praze, ale přesné datum není známo. Z některých pozdějších údajů lze odvodit, že se může jednat o rok **1525** nebo o rok či dva roky následující (1526, 1527).

Otec Hájkův měl univerzitní vzdělání a nepochybně byl člověkem na svou dobu velmi vzdělaný. Čehož je důkazem poměrně rozsáhlá knihovna, ze které mladý Tadeáš čerpal první vědomosti a formoval se jeho zájem o studium.

Víme s jistotou, že mladý Hájek koncem čtyřicátých let studoval na pražském učení. Matematiku a astronomii studoval u Jana Zahrádky. V roce **1548** odchází do Vídně, kde se věnuje studiu matematiky u Ondřeje Perlachia, dále studoval medicínu u Františka Emerika a Wolfganga Lazia.

Již roku **1550** je zpět v Praze a získává hodnost bakaláře a o dva roky později, **29. dubna 1552 stupně mistra svobodných umění**. Svá studia si rozšířil v Itálii na Lékařské fakultě v Bologni, která patřila od svého založení k předním evropským lékařským školám. I ve staletích nejvypjatějšího vlivu scholastiky si ve výuce budoucích lékařů zachovala alespoň zbytky poněkud racionálnějšího pojetí medicíny. Na Boloňské univerzitě byl Tadeáš Hájek z Hájku promován na doktora lékařství. Po ročním pobytu v Itálii se vrací r. **1553** do pražského Karolina jako profesor, kde přednáší **matematiku na artistické fakultě**.

Z té doby se zachovala kromě dvou astronomických spisů i jeho úvodní přednáška »Oratio de laudibus geometrie...«, ve které je i krátká stať o historii matematiky a astronomie v Čechách.

V Karolinu zastával i funkci pokladníka a jeho podpis můžeme nalézt na pokladních výkazech z r. **1556**. V roce **1557** se oženil a podle tehdejších univerzitních řádů musí opustit své místo pedagoga na Karlově univerzitě. Založil si lékařskou praxi, která se stává jeho hlavním zdrojem příjmů. Jeho lékařská praxe byla velmi rozsáhlá, neboť i jako lékař byl typem renesančního vzdělance. Intenzivně se věnoval přitom své vědecké práci.

Vliv na Hájka měl pravděpodobně italský přírodovědec, matematik a lékař **Girolam Cardan** se kterým se stýkal. Cardan již roku 1550 zabudoval do vstupního otvoru camery obscury skleněnou čočku a tím výrazně zjasnil přenášený obraz. **Hájek u něho získal řadu znalostí a podnětů z oblasti matematiky, ale i názory, které obohatily prosté české lékařské myšlení, které se po celou první polovinu 16. století veřejně plně využívalo v sepisování zdravotnědých poučení.**

Bezprostřední Cardanův vliv Hájek přiznává i ve svém pozdějším pokusu o výklad fyziognomie, v pokusu o vysvětlení duševního stavu podle výrazu tváře, v knize „Aphorismorum Metoposopicorum libellus unus“, která vyšla v roce 1562. Hájek v ní chtěl dokázat a podat návod, jakým způsobem je možné z čelních vrásek usuzovat na osud a povahu člověka. Mnozí s Hájkovými názory souhlasili, jiní nevybíravým způsobem polemizovali.

V září roku **1561** bylo Hájkovi uděleno privilegium impressorium, kterým byly chráněny jeho lékařské knihy, filozofická pojednání, kalendáře a pranostiky. Tato ochrana se však nevztahovala na český překlad Matthioliho Herbáře. Překlad díla byl Hájkovi svěřen Ferdinandem arciknížetem pražského dvora. V roce **1566** vstoupil Hájek do služeb císaře Maxmiliána II. V Uhrách i u císařského dvora ve Vídni, jako jeden z dvorských lékařů, se Hájek zdržoval až do roku **1570**.

Na zemském sněmu roku **1571** byl Hájek přijat do rytířského stavu a jmenován protomedikem Království českého. Neznamenal to skutečnou funkci prvního lékaře v zemi, ale čestný titul lékaře, který patřil mezi lékaře panovníka a fakticky zastával, a to ještě velmi nepravidelně, funkci tehdejšího zemského lékaře.

Po smrti Maxmiliána II. v roce **1576** přestal Hájek vykonávat funkci dvorského lékaře. Osobním lékařem Rudolfa II. Tadeáš Hájek z Hájku nikdy nebyl. U Rudolfova dvora především plnil funkci velkorysého organizátora vědecké práce. Jeho zásluhou se do okruhu vědeckého centra pražského císařského dvora dostali Tycho de Brahe a Jan Kepler. Ale vedle nich k císařskému dvoru pronikla i řada alchymistů ne zcela vyrovnané úrovně ba možno říci, že mnohdy i pochybné odborné a morální kvality.

Významným způsobem Hájek zasáhl do různých vědních oborů, především do astronomie, medicíny a botaniky, zabýval se však i matematikou, geometrií, geografii i alchymii, jejíž jedinou náplní nebylo vždy jen hledání zlata a kamene mudrců, ale stala se později základem chemie. Hájkův zájem o alchymii nebyl pojímán jako pouhé umění transmutace kovu či výroby arcana, ale jako ucelený myšlenkový systém „...o přírodě a životě, o vznikání, proměnách a pohybu“.¹⁴⁶

*„V pojetí alchymie najdeme jak mysticismus, tak i její velice praktické a reálné využití v přípravě léků. Je všeobecně známo, že Hájkovy znalosti alchymie vytvářely později ono jediné racionální, i když zřejmě dosti řídké síto, jež u dvora Rudolfa II. představovaly Hájkovy »přijímací« zkoušky alchymistů, kteří se ucházeli o císařovu přízeň“.*¹⁴⁷

V mládí se určitým způsobem zaobíral astrologickou diagnostikou a léčebnými metodami, jak je patrné z několika spisů, které vydal v letech **1551-1564**. Spíše z komerčních důvodů vydává v letech **1558, 1561, 1564, 1567, 1568 a 1570** kalendáře.

---

¹⁴⁶ MATULA, V. *Hledání kamene mudrců*, Praha: Orbis 1948, s. 61

¹⁴⁷ HARLAS, F. X. *Rudolf II., Milovník umění a sběratel*, Praha: Topič. 1918. s. 24

A není bez zajímavosti, že v těchto publikacích se jasně projevuje jeho střízlivý postoj k astrologii vůbec. Avšak roku **1574** v „**Dialexis**“ a zvláště pak **roku 1584** v „**Metoposcopii**“ **astrologii rozhodně odsoudil a stal se průkopníkem exaktních metod vědeckého bádání**. To jasně potvrzují jeho další spisy, především astronomické, jimiž se proslavil jako jeden z nejlepších přírodovědců na dvoře císaře Rudolfa II. Snad nejnámějším spisem astronomickým je jeho kniha » *Dialexis* «, která ostře napadla samotné základy „aristotelovského - středověkého“ výkladu vesmíru.

Hájek také **vyučoval praktické medicíně**. Například Adam Rosacius se po dosažení mistrovského stupně na pražské univerzitě roku 1584 učil praktickou medicínu u Tadeáše Hájka. Rosacius se stal v roce 1589 profesorem a roku 1591 ohlásil teze pro profesorskou disputaci na téma o výživě, která byla završena tezí o tom, jak je nutné vědět, »...která výživa je správná, aby se předcházelo nemoci «.

Tento žák Hájka se stal roku 1592 lékařem v Sušici a udržoval i v pozdější době čilé přátelské styky s předními pražskými lékaři. Zvláště s Adamem Zalužanským ze Zalužan (autorem významného díla » *Methodi Herbarie libri tres* « z roku 1592, díla které je prvním v české literatuře, kde botanika již existuje jako nezávislá věda na lékařství).

Dále se stýkal s Hájkovým přítelem, doktorem padovské univerzity a osobním lékařem císaře Rudolfa II. Janem Jesseniusem. Lékařem slovenského původu, který provedl proslulou veřejnou pitvu v Praze a tím na samém počátku 17. století prohloubil zájem o anatomii.

Pokud jde o **botaniku**, pak největší zásluhy Hájka spočívají v přeložení Mattioliho herbáře do češtiny a tím přizpůsobení díla poměrům v Čechách a zabezpečení jeho vydání v roce 1562, jakož i v pokusu o sjednocení českých názvů rostlin, což byl zřejmě první pokus toho druhu u nás. Hájek svým překladem Herbáře Ondřeje Mattioliho ovlivnil faktické znalosti a způsob myšlení českých lékařů.

Herbář začíná tradičním výkladem hippokratického humorálního pojetí problematiky zdraví a nemoci, „... pojednáním o čtyřech živlech a o komplexi člověka, tj. o jeho konstituci, dané dominancí některé ze čtyř tělesných šťáv a jejími kvalitami, teplem, studenem, vlhkem nebo suchem. Podobných komplexí jsou i rostliny a minerální léčiva, jejichž účín je podle intenzity jejich kvalit odstupňován do tří stupňů“ ¹⁴⁸.

Hájek českým překladem Mattioliho Herbáře položil základ nejenom české botanické terminologii, ale jeho dílo se stalo i obsáhlým poučením o terapeutických postupech a zkušenostech, které se prakticky uplatňovaly ve středoevropském lékařství po dlouhou dobu.

Lékařská činnost zajistila Hájkovi i poměrně rychlý vzestup v jeho společenském postavení. Ferdinand I. už roku **1554** povýšil Tadeáše Hájka z Hájku do vladyckého stavu za zásluhy, které získal jako hvězdář a lékař.

Hájek si jako lékař vytvářel výhodné materiální společenské podmínky pro vědeckou činnost v jiných oborech, i proto, aby mohl vystupovat – řečeno slovy jeho listu pražskému arcibiskupovi Brusovi z Mohelnice – Jako „člověk rodu svobodného a s volností vědeckou“.

Na podzim roku **1574**, vydává Hájek svůj známý spis » Descriptio de Nova « o nové hvězdě z roku **1572**. Tento spis je nejen důležitým článkem ve výzkumech Tycha de Brahe, ale počátkem trvalé spolupráce a přátelství těchto dvou mužů. Skutečnost, že působil mladý Tycho de Brahe a později i Jan Kepler v Praze, je jedním z důsledků Hájkových styků s největšími osobnostmi renesanční doby. Hájkovo latinsky psané pojednání „Dialexis de novae et prius encognitae stellae apparitione“ o nové hvězdě, které bylo vydáno v roce **1572** a poté v roce **1574** ve Frankfurtu jako první vědecký astronomický tisk českého vědce.

---

¹⁴⁸ VOJTOVÁ, M., a kol. *Dějiny československého lékařství, sv. 1.*, Praha. Avicenum 1970, s. 212- 214.

Tadeáš Hájek, lékař a přírodovědec, se pod vlivem tehdejších názorů nemohl alespoň v mladších letech částečně nezajímat o astrologii, tj. vliv postavení hvězd na osudy lidí, a nebyl zcela prost víry v domnělý vliv hvězd na účinnost léčebných procesů.

To jej však vedlo i ke studiu astronomie, kde se tehdy střetávaly názory o platnosti geocentrické planetární soustavy, opírající se o Aristotelovu filosofii, s protikladnými názory o nové heliocentrické soustavě Koperníkově.

Tento Hájkův zájem byl prvně vyvolán tím, že po svém otci vlastnil opis původního Koperníkova náčrtku heliocentrické soustavy – dnes ztraceného spisu „Commentariolus“, který při setkání v Řezně v roce **1575** věnoval Tycho de Brahovi spolu se svým spisem o Nově Cassiopeitæ.

Tadeáš Hájek si Koperníka velmi vážil, i když jeho postoj k němu byl kritický. Na rozdíl od Tycha de Brahe, který Koperníka zprvu uznával a později popíral, probíhal u Tadeáše Hájka vývoj opačným směrem, to znamená, že uznával rotační pohyb Země a důsledky z toho plynoucí, ale Koperníkovy názory o pohybu Země bral jen jako jeden z možných výkladů.

K drobnějším astronomickým pracím Hájkovým patřilo vydávání kalendářů, které však v tehdejší době měly ráz více astrologický než astronomický, přinášely na základě postavení planet různé předpovědi. Byly publikovány též různé pranostiky i příležitostné tisky k výjimečným úkazům, jako byly komety, jasné meteory, polární záře, sluneční hala apod., a i když přinášely alespoň popis pozorovaného jevu, jejich úroveň byla problematičtější. Hájek se pokusil o zvýšení úrovně a o odstranění některých nehorázností, ale mnoho neuspěl.

Hlubší zájem o astronomii se podobně jako u Tycha de Brahe i u Hájka probudil mimořádným jevem, novou hvězdou, která náhle vzplála v polovině listopadu roku **1572** (první pozorování Tycha de Brahe je z 11. listopadu 1572) ve výrazném souhvězdí Cassiopei.

V prosinci klesl její jas na jas Jupitera, po roce byla již jen 4. velikosti a koncem února roku **1574** se ztratila pouhému oku. Je přirozené, že tak nápadný jev způsobil velký rozruch nejen mezi hvězdáři, ale i v širší veřejnosti. Hájkův přínos k poznání podstaty tohoto jevu byl zásadního významu, právě tak jako o několik let později jeho přínos k poznání podstaty komet.

Nezměrnou zásluhou působení Tadeáše Hájka ve vědeckém světě tehdejší doby bylo to, že byl ve styku s předními přírodovědci a lékaři a že dovedl získat císaře Rudolfa II., aby vytvořil na pražském císařském dvoře prostředí příznivé exaktním vědám. Ačkoli někteří nepoctivci toho zneužívali pro cíle osobní a pavědecké (astrologie, alchymie), přece zde byly dobré možnosti pro bezprostřední výměnu myšlenek opravdových vědců.

Právě Hájkovi se podařilo vytvořit v Praze astronomické středisko. Je zajímavé, že u supernovy Tycho de Brahe z roku **1572** se teprve v roce **1967** na základě rádiových pozorování podařilo vyfotografovat (byť jen velmi slabý) zbytek obalu, v co již astronomové přestali doufat, že se podaří.

Tadeáš Hájek z Hájku byl jedním z prvních, který se začal vědecky výzkumem nov (resp. supernov) zabývat a stal se tak vlastně zakladatelem naší stelární astronomie. Dva význačné astronomické úkazy pozorované v sedmdesátých letech šestnáctého století – nova z roku **1572** a velká kometa v roce **1577** – představují rozhodný zvrát v nazírání na podstatu těchto jevů.

Hájek rozlišuje nebeskou a pozemskou podstatu světa a pozorovaných jevů. Pokud se týče komet, soudí, že povaha jevu je neznámá a věří, že odpověď na otázku, odkud přicházejí a zda jsou nebeskými nebo pozemskými (atmosférickými) objekty, lze zjistit toliko tak, že se budou sledovat jako každý jiný přírodní jev. Tím především míní užití metod měření paralaxy, jak je navrhl Regiomontanus. S takovými názory přistupoval též k pozorování jasné komety za chladných podzimních a zimních nocí roku **1577 až 1578**.

Praktické zkušenosti, kterých nabyl při pozorování novy v roce **1572**, se nepochybně uplatnily při pozorování tohoto objektu, i když Hájek nemohl například použít svého, do jisté míry originálního způsobu měření, tj. určování výšky, respektive zenitové vzdálenosti v meridiánu, jak tomu bylo v případě novy v roce **1572**.

Hájek byl stoupencem Koperníkovy teorie a v roce **1575** věnoval Tychu de Brahe opis Koperníkova spisu »Commentariolus«, který byl v majetku jeho otce Šimona. Není známo, do jaké míry Hájek znal a porozuměl Koperníkovu spisu „De revolutionibus“ jenž vyšel v roce **1543** a byl znám již v době, kdy mladý Hájek nabyl tolik vědomostí, aby mohl Koperníkovu teorii studovat, neboť na svoji dobu měl velmi dobré znalosti z matematiky.

Hájek byl nepochybně kritickým vědcem se smyslem pro objektivní hodnocení zkoumaného problému. Na rozdíl od mnohých svých současníků reviduje a opravuje vlastní výsledky pozorování a současně opravuje později i názory o kometě **1577**. Je stoupencem objektivních metod pozorování dokonalými přístroji. Používá metody pozorování v meridiánu, které v té době ještě mohly být sporné (vzhledem k nepřesnosti tehdejších časoměrných pomůcek), avšak se staly hlavní metodou astronomie pozdějších století.

Jeho rozhodující příspěvek ke studiu komety roku **1577** byla vlastní pozorování, poskytnutá včas Tychu de Brahe, který na jejich základě získává další důkaz o nepatrné paralaxe tohoto tělesa. Tycho de Brahe použil Hájkových měření při, kterých zjistil, že rozdíly poloh měřených ve stejném okamžiku z Prahy od Hájka a na ostrově Hven od Tycha de Brahe se liší toliko o jednu až dvě obloukové minuty, a že kometa musela být nutně dále než Měsíc.

V prvním spisu o kometě roku **1577** se Hájek při interpretaci vlastních měření dopouští chyby, způsobené metodou. Při určení paralaxy se opírá o logicky odůvodnitelný postup navržený Regiomontanem, avšak nedoceňuje vliv nahodilých ani systematických chyb měření.

Přesnost Hájkových přístrojů nebyla velká a parně nepřesahovala jednu desetinu obloukového stupně. Nicméně jím naměřené pozice souhlasily velmi dobře s výsledky Tycha de Brahe a lze z toho soudit, že Tadeáš Hájek byl nepochybně dobrým pozorovatel. Omyl Hájkův je tedy snadno vysvětlitelný a způsob, jakým na něj sám reagoval, svědčí o jeho skutečně vědeckém postoji. V roce **1580**, kdy se zabýval celkem méně známou významnou kometou toho roku, opravuje ve spisu vydaném ve Zhořelci v roce **1581** svůj původní názor na vzdálenost komety z roku **1577** a přiznává jí supralunární povahu.

Není nezajímavé povšimnout si, kolik času mohl Hájek při odlišné pracovní náplni věnovat vlastnímu pozorování a jeho zpracování. Je například známo, že některá pozorování nekonal doma, ale na cestách. K převedení pozorovaných obzorníkových poloh používal hvězdného glóbu, neboť se podle svých vlastních slov, nemohl věnovat časově náročnému trigonometrickému propočtu souřadnic. Zdá se, že Tadeáš Hájek byl příliš zaměstnán jinými záležitostmi a sotva se mohl plně zabývat astronomickou činností. Přesto však již koncem února roku **1578** dokončuje rukopis o kometě, který vychází téhož roku u Melantricha v Praze. Nutno zdůraznit, že Tadeáš Hájek se věnoval astronomii jen příležitostně. Z našeho dnešního pohledu byl profesionálním astronomem vlastně toliko v době svého relativně krátkého působení v Karolinu.

Tehdy vyšly jeho dva první větší astronomické spisy o zatmění. A práce, v níž popisuje dvě komety pozorované v roce 1556. Druhé pojednání obsahuje i stručný popis jeho vlastních pozorování, která však neměla valného významu. Jeho intenzivnější práce v astronomii byla v letech **1572 - 1577**. Dále je nutno připomenout jeho nedokončený pokus kartografický, neboť zamýšlel pořídit dokonalou mapu Čech. V českém jazyce vydal tabulky, které obsahovaly délky dne a noci, tj. východu, vrcholení a západu Slunce pro 50. rovnoběžku.

Tadeáš Hájek z Hájku dosáhl postupně nejen osobních a hmotných úspěchů, ale i vědeckého věhlasu a je významnou postavou evropské vědy druhé poloviny 16. století.